

מצרים מחטצתה

כיצד ייראו יחסיו ישראל עם
השכונה מדרום?

הbijutoniსעים

מחלקה מחקר

יוני 2024 / סיוון התשפ"ד

הביטחוניים הינה תנועה המונה למעלה מ-30,000 חברים, מפקדים ולוחמים במילואים ואזרחים יוצאי כל זרועות הביטחון שקבעו על מנת להגן על צרכיה הביטחוניים של מדינת ישראל באופן שיאפשר את קיומה ושותפה לדורי דורות.

הקו שלנו ברור: אנו דבקים בזכותו של מדינת ישראל לשכון בגבולותיה הבלתי נוחים, הם גבולות ארץ ישראל; מאמינים כי צרכיה הביטחוניים של מדינת ישראל נמצאים בראש סדר העדיפויות הלאומי; ומאמינים כי למדינת ישראל אין את הפריבילגיה להפסיק באף מלכמתה. על זה'ל לפעול בחופשיות בכל מרחב בצד למש את אחוריותו ולהגן על מדינת ישראל.

נבהיר כי התנועה איננה מפלגתית, אלא רואה נגד עיניה את הערבים והחזון המגדירים אותה.

הנהגת התנועה: תא"ל במיל' אמר אביבי (יו"ר ומ"ס), תא"ל במיל' ירון בוסקילה (סמנכ"ל), אור יששכר, אסף ווהל, אבי היימן, ג'סיקה ברזני, דני סימן, משה דייס, אליא פיפש, אורטל רון, קרן בלילה, רונית פרקש, עמיחי שהווט, אווה נגר

הוועד המנהל של התנועה: אלוף במיל' גרשון הכהן, אלוף במיל' יצחק ג'רי גרשון, ניצב בדימ' שלמה קעטבי

בין חברי התנועה: אלוף במיל' יוסי בכר, אלוף במיל' כמיל' ابو רוקון, אלוף במיל' יוסי משלב, א' בכיר לשעבר במוסד, מ' בכיר לשעבר בשב"כ, ניצב בדימ' שלמה קעטבי, תא"ל במיל' חסן חסונ, תא"ל במיל' הראל כנפו, תא"ל במיל' אביגדור קהלני, תא"ל במיל' יוסי קופרווסר, תא"ל במיל' אורן, אל"ם במיל' טל בראון, פרופ' אלכסנדר בליי

מחבר: שחר ציטרון

הנחייה: תא"ל במיל' יוסי קופרווסר

עריכה: אור יששכר

עיצוב: אודליה יגודהיב

פורסם: 9 ביוני 2024 / ג' בסיוון ה'תשפ"ד

הביטחוניים • ע"ר 580697472 • idsf.org.il

מחלקה מחקר של תנועת הביטחוניים שמה לניגוד עיניה להיות קול מוביל, רלוונטי ודינמי בדיון הציבורי בישראל שדריך מחקר יישומי מספק לציבור ולמקבלי החלטות כלים נחוצים להتمודד עם המציאות המדינית-ביטחונית המתפתחת, תוך השרת עקרונות וערכי הביטחון הלאומי של מדינת ישראל על מנת שתתגשוו לדורי דורות כמדינת הלאום של העם היהודי.

אנו מקדמיםشيخ ענייני, מקצועי ומצמין הлокח בבסיסו את עקרונות וערכי הציונות והביטחון הלאומי של ישראל בתור נקודת פתיחה מובנת מלאה. אלה כוללים את זהותה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, היישענותה על חזון הציוני, ביטחון לאומי שנבנה מבפנים כלפי חוץ ממנו נגזרים עקרונות משילות וריבונות, שליטה ביטחונית מלאה של צה"ל למרחב, עצמה כמקור לשלים, טיפוח ההון האנושי ועיקרון האומה המתגיאסת.

פעילות המחלקה סובבת סביב שני מישורים משלימים: מחקר ותיווכו. אנחנו מספקים דו"חות, מחקרים וניירות עדמה המתמקדים בנושאי הליבה שלנו, בשילוב המלצות מקצועיות. מחקר זה מונגעש לציבור ולמקבלי החלטות באמצעותים שונים, מפגישות עם מקבלי החלטות דרך הופעות בתקשורת ועד הרצאות פתוחות.

אנו רואים כnar לרגלינו את החינוך וההכשרה של הציבור ככלל והדור הצעיר בפרט.

ראש המחלקה: אור יששכר

מנהל המחלקה: תא"ל במיל' יוסי קופרווסר

צוות החוקרים: אלוף במיל' גרשון הכהן, תא"ל במיל' אורן סולומון, אל"מ במיל' רונן איציק, סא"ל במיל' מורייס הירש, סא"ל במיל' ד"ר מרדיקי קידר, رس"ן במיל' לילך אשתר, ד"ר רות קבשה אברמסון, ד"ר מרטין שרמן, ד"ר עומר דוסטרוי, עו"ד יפה סגל, ערן להב, יורם אטינגר, דוד מ. ויינברג, עו"ד אלי קירשנבאום, עתר פורת, אחיקם הימלפרב, בר שחרור, ידין עמייאל, שחר ציטרון, סרן במיל' איתתי כ"ץ, ג'ניפר תיל

5.....	תקציר מנהלים ועיקרי המלצות
8.....	פתחה
8	מצרים - סקירה כללית על מצבה ביום
8	מעמדה האזרחי של מצרים
9	כלכלה
15	צבא וביטחון
18	סיני
19	עזה
20	יחסים ישראל מצרים במסגרת מלחמת "חרבות ברזל"..... 20
20	תגובה ראשונית למלחמה
21	מצרים כמתווכת במ"מ
21.....	סיעוע הומניטרי
22	תמרון בעזה, רפואי וציר פילדלפי
23	פליטים
24	צבא בסיני
24	הצדעות באו"ם
25	תעלת סואץ
25	מבט לעתיד
26	המלצות
26	משמעות
26	טוחח הזמן הקצר
27	הסתכלות ארכוכת טוחח

מצרים מעצמה

אוכלוסיה

113
מיליאן

שטח

1,001,450
קמ"ר

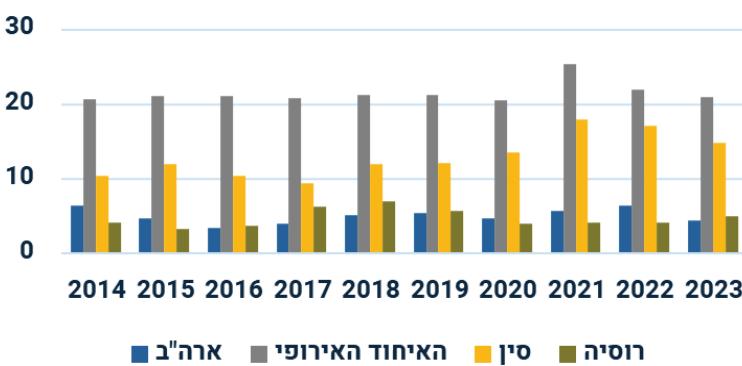
נשיה

עבד אל-פתחח
سعید חוסיין חיליל
א-סיסי

עיר בירה

קהיר

יבוא מצרי בungiards Dolars

\$
תמ"ג
לנפש

4,295\$

סדי'ר
כמות צבא

440,000
חיללים

איןפלציה

34%

יצוא מצרי בungiards Dolars

תוחלת
חיים

70.2 שנים

\$
חוב
חיצוני

165
מיליאן \$

אחוז
ابتלה

6.96%

היחסים הסבוכים בין ישראל ומצרים הולכים אחורה בזמן, עוד לפני קום המדינה. בתחילת, השתיים היו אויבות מolute. בין הצדדים התנהלו חמש מלחמות, בכללן ישראל יצא כשיידה על העליונה, למרות אבדות גדולות וקרבות קשים. אולם, מאז יוזמת השלום ב-1977, אז בicker נשייא מצרים סאדאת בישראל ואף נאם בכנסת, חלה התchangות ביחסים בין הצדדים, ששיאה החתימה על הסכם השלום בשנת 1979. מאז החתימה על הסכם השלום, מצרים ויישראלי משותפות פעולה בנושאים מגוונים, בהם כלכלת (עסקאות משותפות כמו יצוא גז מישראל למצרים) וביטחון (מלחמה נגד דاع"ש בסיני והשמדת מנהרות חמאס בין עזה למצרים). בנוסף על כך, ישראל משתמש במעמדה של מצרים ונעזרת בה כמתווכת מול חמאס במהלך סבבי הלחימה השונים בין הצדדים. כיום, המלחמה בין ישראל לחמאס מציבה אתגרים והזדמנויות ליחסים ביניהן. לצד זאת, מצרים עצמה עוברת תהליכי שיזרים אתגרים והזדמנויות. ניתן לאפשר חלק אוטם לשניהם - אלה הנוגעים לטווח הזמן הקצר ואלה הנוגעים לטווח הזמן הארוך.

טווח הזמן הקצר - מלחמת "חרבות ברזל"

לנוח האירועים במהלך המלחמה, מצרים היא בעלת ברית פוטנציאלית ושיתוף פעולה אליה הוא חיוני והכרחי, למען עיצוב "היום לאחרי" בעזה והשגת מטרות המלחמה. אכן קיימים מתחים ביחסים אליה, בעיקר לאור המחויבות המצרים לתמוך בפלסטינים, הדאגה המצרים ממעבר אוכלוסייה פלסטינית מעזה לסיני והחשש שהמלחמה תיצור איומים על היציבות הפנים במצרים (עד כה, בוגדור לירדן, המצב במצרים שקט יחסית), אולם באופן כללי מצרים היא אחת המדינות הערביות בעלות הפוטנציאל הרב ביותר לשיתוף פעולה, עקב קרבתה למערב ולארה"ב והיריבות עם תנועת האחים המוסלמים. **במסגרת זאת, אלו האתגרים וההזדמנויות ביחסים עם מצרים בטווח הזמן הקצר:**

- שיתוף פעולה עם מצרים בהשגת מטרות המלחמה** - מצרים גובלת בחלוקת הדרומי של רצועת עזה ושולטה על ציר פילדלפי, רצואה באורך 14 ק"מ וברוחב של מאה מטרים, שדרוכה הוברכה מרבית האמל"ח ששימוש את חמאס ואת ארגוני הטרור ברצועה. כדי להשיג את מטרות המלחמה, השמדת חמאס ושהירות החטופים, מדינת ישראל צריכה להמשיך בתמרון הקרקעי ברפיח,

לכבות את ציר פילדלפי ולשלוט בו גם בסיום המלחמה. לאור ההתנגדות המצרית לתוכניות היישראליות והאיומיים שהיא ממשיעיה, ישראל צריכה **לחזור להסכמות עם מצרים לגבי פעולות המשמר, תוך עמידה על מימוש מטרותיה ובה בעות גלוי רגישות ככל האפשר לאינטנסיס ולרצונות המצרים**. יתר על כן, דוקא נכון המתח סביב הכנסתה של צה"ל לרפיח, החרפת הטווע המצרי וחוסר הרצון של מצרים בהישגים של חמאס, יש מקום לمعורבות משמעותית של מצרים בתיווך להשתגת עסקה לשחרור החטופים. ואכן, מצרים נתלה סוף סוף את שרביט הובלות המומ"מ מקטר והוא פועלת שירות מול סנוואר ויוזמת הצעות פשרה חדשות, בתחילת בכדי למנוע קרובה של ישראל לרפיח וכעת בכדי להוביל לסיום הלחימה.

• מינוּף היבטים כלכליים - עוד טרם המלחמה בעזה מצרים נמצאת במשבר כלכלי, המתבטא באינפלציה (כ-34% בשנת 2023) ובأחוזי עוני (כ-29.7% נכון לשנת 2019) גבויים, פיחות נרחב בערך הלירה המצרית ומשבר חוב החוב החיצוני של מצרים עומד על מעלה-165 מיליארד דולר. לצד זאת, א-סיסי מוציא לפועל פרויקטים גראנדיזיים שעולים עשרות מיליארדי דולרים. כמו הקמת "העיר המנהלית החדשה", אזור "nilos Delta" חדש ועיר חוף חדשה, ללא תועלת ממשית מידית. במקביל, בניית "סכר התיכיה" ע"י אתיופיה, שיושב על המקור העיקרי של נהר הנילוס שבסביבו תהיה מרבית האוכלוסייה למצרים, מעלה את הסיכון להחרפת הביעות הקיימות, לצד בעיות נוספות, כמו עליה באחוזה האבטלה, במחירים המזון ובמחירים האנרגיה ועוד לירידת בתפקיד החקלאית. **ישראל יכולה להשתמש במונופים כלכליים - יצוא הגז למדינה, קשירה עם ארה"ב והיחסים הדיפלומטיים של ישראל עם אתיופיה**, - כדי לסייע למצרים להתמודד עם מצוקותיה וบทמורה לקדם השגת אינטנסיס ישראלים במהלך המלחמה ולהוביל לתמיכה מצרית בהם, עד כדי נוכנות לאפשר מעבר פליטים מעזה דרך מצרים.

• רתימת פעולות החות'ים לאינטנסיס הישראליים - תקיפות החות'ים נגד כלי שיט בכניסה לים האדום גרמו לירידה נרחבת של כ-40% בהכנסות המצריות מתעלת סואץ. לאור זאת, צריך לנסות ואף אפשרי **לرتום את מצרים לתמיכה בפעולות הצבאית נגד החות'ים שמבצעות מדינות המערב** להשגת יעדים משותפים כמו פגיעה ביכולות החות'ים ואיראן, שממן ומכוינה אותם. **ג'וס המערב** - במקביל ליכולת הישראלית, גם לארה"ב ולאיחוד האירופי יכולת להשפיע על מצרים - סיוע

במסגרת זאת, להלן האתגרים וההזדמנויות ביחסים עם מצרים בטוחה הזמן הארוך:

• שיפור היחסים עם הגורמים הביטחוניים באזר (ציר הרשע) – לאור הירידה בתמיכת האמריקאית בשנים האחרונות, והתעוררות הספק במחויבות ארה"ב להגן על בעלות בריתה, מצרים העמיקה את מדיניות גיון מקורות הכספיות הצבאיות שלה והוא רוכשת נשק וביניהן רוסיה וסין, שהגדילו את היקף ההש侃עות שלהן במדינה. המשך הירידה בתמיכת האמריקאית והמערבית, לצד התקרובות הכלכלית בין המדינות והקו המתרפס וההסני שאוטו מובילות מדינות המערב למול "ציר הרשע", עשויים לדוחף את מצרים יותר ויותר לעבר הסכמים עם מדינות אלו. בנוסף על כך ניכרת הפשרה ביחסים עם אריאן ועם המדינות המזוהות עם האחים המוסלמים, קרי קטר וטורקיה, שעד לאחרונה היחסים עמן היו מתחים. התקרובות זו נראית בשלב זה כמהלך טקטי המועד לשפר את כושר המיקוח של קהיר וחזק את מעמדה האזרחי ואת יכולתה להתמודד עם האתגרים הכלכליים, אבל אם יתרחב ויהפוך לשינוי אסטרטגי תהינה לכך השלוות מדיניות על ביטחונה של מדינת ישראל, לצד פגיעה במרחב השפעה של העולם המערבי. במידה שנייה שכזה אכן יקרה, הסיכוי לתקיפות מצד הצבא המצרי יעלם בצורה משמעותית וידרשו מדינת ישראל שניי ממשי בהרכב צה"ל. לאור זאת, על מדינת ישראל להכין תוכניות בניין כוח לתרחיש שכזה (למשל – הגדלת היקף כוחות השירות וחיל הרגלים של צה"ל).

• התעכבות צבאית מצרית – זה שנים רבות, תוך כדי דבקות בהסכם השלום ושיתוף הפעולה הביטחוני עם ישראל, הצבא המצרי עבר תהליכי מודרניזציה ובניין כוח, כולל התחרשות באמצעותlich לחיימה רבים וمتתקדים, שדרוג תשתיות ושיפור ההצלחות. תהליכי אלו יוצרים פוטנציאל איום למדינת ישראל ולביטחון, במיוחד מכיוון שהוא לא מתכונת לאפשרות שמצרים תהפוך מאיום אפשרי לאיום מוחשי. הממשלה ומערכות הביטחון הישראלית צרכות בתום המלחמה לקיים דיון אסטרטגי בנושא מצרים ולבחו כיצד יש להיערך מול אפשרות זו, ובפרט מה נדרש לעשות במקרה. למשל, שיפור היכולות המודיעינית של צבא מצרים ושל יכולותיו.

• הסכם השלום בין המדינות – כאמור, ביום לא נראה כי עומדת סכנה ממשית להקפת או לביטול הסכם השלום

אמריקאי של מעל 1.3 מיליארד דולר בשנה (מצרים ביקש סיווע של 1.44 מיליארד דולר לשנת 2024), הלוואות וההשקעות מצד האיחוד האירופי ועסקאותAML"ח נרחבות. במידה שהרצון לשימוש בהם יהיה קיים, הן תוכנה להשפייע על מצרים במטרה להוביל לשינוי במדיניות המצרית בכל הנוגע לסוגיות הקשורות למלחמה בעזה. הדבר מחייב שינוי מדיניות מצד הממשלה האמריקאי והאיחוד האירופי. חשוב להזכיר כי הפעלת לחץ שכזאת צריכה להיעשות ב**ზירות ובמתינות** מחשש שתדחוף את קהיר להחלפת התמיכת הכלכלית המערבית בצד סיני, שבעוור האخرון היקף המסחר בין לבין מצרים גבר.

חיליל צה"ל בעזה | תמונה: דובר צה"ל, ידיעות אחרונות

הסתכלות ארכות טווח

גם בטוחה הזמן הארוך, סביר שהמחובבות המצרית למדינות הפרוגמטית המאפיינת אותה ביום, ולמחנה המדינות המתוונות בעולם הערבי-סוני ולמערכת היחסים עם ארה"ב והמערב תתקיים לאור זמן, וכנגורות מכך תישמר גם המחויבות להסכם השלום עם ישראל ולהתנגדות לאחים המוסלמים, תוך כדי המשך התמיכה בפלסטינים.

עם זאת, אי אפשר לקחת את השותפות עם מצרים כמובנת מלאה. ביום מצרים עוברת כמו תהליכי ומוגמות (התעכבות צבאית, מתחים עם ארה"ב, קריצות לרוסיה ולסין) שמעילים החשש לגבי עתיד היחסים עמה. עקב זאת, מדינת ישראל צריכה לשמור עין פוקה ולהחזיק תוכניות מגירה גם לאפשרות שהמציאות תשנה, כולל תМОנות מודיעין חזקה ובניין כוח צבאי כמענה מתאים לנסיבות.

בין המדינות, למטרות חילוקי הדעות באשר לפעולה ברפיה. אך למטרות זאת צריך לקחת בחשבון כי המשך המ潸ר הכלכלי במצרים ו אף החופה שלו, במיוחד בהיבטים הנוגעים לדור הצערו ולמעמד המשכילה, לצד תחושים מצד הציבור (שמבייע רגשות אנטי-ישראלים) כי הממשלה המצרית לא תומכת בתושבי עזה במידה מספקת, עלולים להוביל למחראות. מחראות אלו עלולות להתפתח ולהגיע להיקף נרחב מספיק שיקsha על הממשלה להשתלט עליהם, **וישפייע על תחילך קבלת החלטות המצרי בכלל הנושאים, ביניהם נושאים הנוגעים למלחמה, לייחסים בין המדינות ולהמשך הסכם השלום. בתרחיש קיזון, המחראות אף עלולות להוביל למهاפכה בשלטון במדינה ולעלית שלטון שאינו תומך בהמשך הסכם השלום עם ישראל.** במקביל לאפשרות זאת, מדינת ישראל צריכה לנסות ולהוביל להתחממות ביחסים בין המדינות ואף לתלות מצרית בישראל, תוך שימוש במונופי ההשפעה הכלכליים והמדיניים של ישראל, כך שתறחש של הפרת הסכם השלום לא יתאפשר מבחינה ריאלית לכל ממשלה מצרית שלא תהיה, כפי שגם ממשלה האחים המוסלמים, בהובלת מוחמד מורסי, נשarra מחויבת אליו.

لוחמי צה"ל ברצועת עזה | תמונה: דובר צה"ל

מפת מצרים | תמונה: Shutterstock.com

אזור - מעמד אזרוי, סכsoon עם אתיופיה ובבולות לא יציבים עם לוב וסודאן

באמצע המאה ה-20 מצרים נטפסה כאחת המנהיגות העיקריות בעניין העולם العربي. לאחר מבצע קדש ומלחמת ים סיפור, מצרים נטפסה כמנצחת וכמי שהביסה את ישראל, מה שזכה אותה בכבוד ובヨוקורה ברוחבי המזרח התיכון והעולם العربي. לאחר החתימה בוגדת בעניין העולם היהודי וחל שינוי ביחסו אליה. בשנים האחרונות חלה ירידה נוספת במעמדה האזרוי של מצרים, עקב איבוד ה"יחידיות" שאפיינה אותה במערכות היחסים עם ישראל. זאת, בעקבות החתימה של מדינות ערביות נוספות על "הסכם אברהם", לצד הדיווחים על נוכנות סעודית לחתימה על נורמליזציה עם ישראל. יש לציין כי למרות החתימה על הסכם אברהם, מצרים עדין מהוועה עבור ישראל שכנה חשובה ומדינה כבדת משקל במרחב האינטראיסים הישראלי. במקביל, מעמדן והשפעתן של שחקיונות אחרות במזרח התיכון כמו سعودיה, אריאן וטורקיה עלה והן לוקחות חלק מרכזי יותר ויותר בגיאופוליטיקה המזרח-תיכונית, על חשבון מעמדה האזרוי הקלסטי של מצרים שייאו בתקופת הנשיא גמאל עבד אל-נאצר.

למרות זאת, מצרים לא אמרה נואש והיא מנסה למצבה עצמה **כאחת מהשחקניות המובילות באזורי**. ניסיונות אלה מתבטאים במיזמים ובפיתוחים כלכליים במטרה לשפר את מצבאה הכלכלי, בתהליכי מודרניזציה של הצבא (כפי שיורח במשך) ובניסיונות להעציב את השפעתה המדינית.

מצרים - מלחמת חרבות ברזל

פתחה - מצרים וישראל

היחסים השבוקים בין ישראל למצרים הולכים אחורה בזמן, עוד לפני קום המדינה. בתחילת, השתיים היו אויבות מרות. בין הצדדים התנהלו חמש מלחמות, בכללן ישראל-ישראל כשיידה על העליונה. נשיא מצרים גמאל עבד אל-נאצר, ששלט במדינה בידי רמה בשנים 1954-1970, הוביל מדיניות לעומתית לישראל ששאפה לאחד את העולם היהודי כולל תחת איזור השפעה מצרי מtower תפישה נאציריסטית פאנ-ערבית, ואף מיש שאייה זו באמצעות איחוד זמני עם סוריה (הרפובליקה הערבית המאוחדת) וערעור המשטרים בעיראק ובירדן. מדיניות חוץ תוקפנית זו של נאצר הובילה למושבר סואץ ששיאו במבצע קדש ב-1956; להכנות למלחמה ששת הימים ב-1967; ולהשפעה משמעותית על דוקטרינת איזנהאואר במצרים התיכון שדגלה בפייסנות מול מצרים לטובת משicitה לציר המערבי, בין היתר על ידי הימנעוט מרוטוריקה חריפה מולה, לחץ על בריטניה בעניין תעלאת סואץ, ואף לחץ משמעותי על ישראל לוויתורים מדיניים ולאיפוק צבאי. נאצר התקרב לבריה"מ ולצייר המדיניות הבלטי-מעורבות תוך שהוא משמר את המערב בתור נכס מדיני לטובת מצרים. התנהגות זו אופיינית למגלומוניה המצרית ההיסטורית, שראה את מצרים בתור המובילה הגדולה והאחרית של העולם היהודי. כך גם מטה הליגה הערבית שכון בקהיר.¹

אולם, מאז שנת 1977, אז ביקר נשיא מצרים סאדאת בישראל ואך נאם בכנסת, חלה התחממות ביחסים בין הצדדים, שישאה החתימה על הסכם השלום בשנת 1979. הצדדים, שישאה החתימה על הסכם השלום, מצרים וישראל משתפות מאז החתימה על הסכם השלום, מצרים וישראל ממשותם כ两名 בינם לביןם נושאים כלכליים (עסקאות משותפות כמו ייצור גז מישראל למצרים) וביחסונים (מלחמה נגד דاع"ש בסיני והshedot מנהרות חמאס בין עזה למצרים). נוסף על כך, ישראל משתמשת במעמדה של מצרים ונוazaar בה כמתווכת עם חמאס במהלך סבבי הלחימה השונים בין הצדדים. כיום, המלחמה בין ישראל לחמאס מציבה אתגרים והזדמנויות ליחסים ביןיהם.

¹ להרחבה בנושא - Michael Doran, "Ike's Gamble", Simon and Schuster, 2016 // מייקל דוראן, "צומת סואץ", הוצאת סלע מאיר, 2022

של אל-בורהאן בעבר, מוחמד חמדאן דגאלו. מאז פרוץ המלחמה נהרגו אלפי אזרחים סודאים ומיילוניים נספים נ鞠קו מ把手יהם. הדבר מהווית אתגר למצרים, שבבעבר כבר קלטה עשרות אלפי פליטים מסודאן ומماז פרוץ המלחמה קלטה עשרות אלפי נספים – גם לאור האתגר הכלכלי שמהווים מאות אלפי פליטים במדינה וגם לאור הצורך בתמיכת סודאנית בסכום המתמשך עם אתיופיה.

סנה למלחמה עם אתיופיה – אתגר נוסף הנשקף למצרים
מדרומים למדינה הוא "סקר הרנסנס האתיופי הגדול" המוכר גם כ"סקר התהיה" (GERD), הפרויקט השאפטני של אתיופיה להקמת סכר חדש ואדיר על "הnilוס הכחול", אחד ממוקורותיו של נהר הנילוס הזורם למצרים.⁵ הסכום, שהחל עוד בתחילת המאה ה-20, התעצם מאז 2011 לאור החלטת אתיופיה על הקמת הסכר. מטרת הפרויקט היא לאפשר הפיקת חשמל לאספקה לתושבי אתיופיה, הסובלים מחסור חמור באנרגיה, ואף ליצא חשמל למדינות נוספות באפריקה. מצד שני, הפרויקט עלול לפגוע באספקת המים של מצרים ולהוביל אותה להפסדים כלכליים נרחבים, בגלל חלקו של ענף החקלאות בכלכלת המצרית ופגיעה באספקת החשמל במדינה, תרחיש שמעלה חששות רבים בקרב מוכלי החלטות למצרים. עקב זאת, בין המדינות ישן **מתחים הגוברים מיום ליום** וישנו חשש אמיתי לתקיפה צבאית מצרית באתיופיה, מהלך שיוביל למלחמה בין המדינות ואף למלחמה אזורית. במסגרת הסכום, מצרים בקשה מישראל לשמש מתווכת בינה לבין אתיופיה, לאור היחסים בין המדינות. בעוד שבஸמלה ה-36 דוח על נוכנות ישראלית לכך, כיוון לא ידוע על מהלכי תיווך שכאהה.

יחסים מורכבים עם תורכיה – תורכיה מהויה **יריבת של מצרים בעניין ההשפעה במצרים ובאזור**, בין היתר מכיוון שהיא את עצמה כשחקן אזרחי חזק ובעל השפעה עם צבא גדול וחזק. לאחר ההפיכה הצבאית של א-סיסי, שהדיח את מוחמד מורסי איש האחים המוסלמים, היחסים בין המדינות **התקררו ואך הפכו לעוינים** כשהמדינות נמצאות משני צידי המתרס בסוגיות שונות. לדוגמה, כל אחת מהמדינות תמכה הצד שונה בסכום בלוב, בעוד תורכיה מנסה להגדיל את אחיזת הרגל הכלכלית והמדינית שלה בה. מאז 2021 חלה התהומות מסוימת ביחסים ביניהן, כשהיקף היצוא למצרים לטורקיה

מעבר לקשיים בהיבט הגיאופוליטי הרחב, מצרים מתמודדת גם עם קשיים ממול המדיניות הסובבות אותה. במצרים היא גובלת עם ישראל וצועת עזה, במערב עם לוב ובדרום עם סודאן (הגבול הצפוני של מצרים הוא עם **הטיון**). **בשנים האחרונות היא חווה אתגרים מלוב וסודאן,** לצד סכסוך שהולך ומחrif עם אתיופיה, הנמצאת גם היא מדרום למדינה, ומאנק כוחות עם תורכיה. כל אלה יוצרים **סביבה של אי יציבות בשכנות הקרהה למצרים:**

סכום פנימי בלוב – בשנת 2011 החלק מ"האביב הערבי", התרחשה התקוממות אזרחית נגד משטרו של הדיקטטור מועמר קדאפי, שבסופה הוא הודה וננהג. מאז הדחתו של קדאפי ידעה המדינה מלחמת אזרחים נוספת בין 2014 ל-2020. במהלך המלחמה, תורכיה, שבראשה עומד איש האחים המוסלמים נשיא רג'פ טאיפ ארדואן, העבירה כוחות צבאיים לוב וכיוון היא מנסה להגבר את דרישת הרגל שלה במדינה לצורך האינטרסים הכלכליים והמדיניים שלה.³

גם כיום לוב נתונה בסכומים פנימיים בין ממשלת הסכם הלאומי (GNA) בטריפולי במערב המדינה לבין הכוחות היריבים במצרים המדינה ובראשם כוחות הצבא הלאומי (LNA), ושננו חשש גובר והולך כי המצב במדינה יסלים לכדי סיבוב נוסף במהלך מלחמת האזרחים במדינה. מצרים אינה מעוניינת במהלך מלחמה נוספת בלוב לאור **השפעות הכלכליות של מלחמה צבאית ולצד הסיכון הביטחוני שהוא ציב לה**, במיוחד לאור המערבות הטורכית הגוברת בלוב.

מלחמות אזרחים בסודאן – גם מדרום למדינה ניצב אתגר שלטון המצרי. בסודאן, שידעה בעבר מלחמות אזרחים עקובות מדם, מתנהלת השנה האחרונה מלחמת אזרחים⁴ בין הצבא בפיקודו של עבד אל-פתח אל-בורהאן לבין מיליציה בשם "כוחות התמיכה המהירה", בפיקוד סגנו

² <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/civil-war-libya>

³ <https://mida.org.il/2020/02/06/%D7%94%D7%A7%D7%A8%D7%91-%D7%A2%D7%9C-%D7%9C%D7%95%D7%91-%D7%94%D7%95%D7%A4%D7%9A-%D7%9C%D7%9E%D7%95%D7%A7%D7%93-%D7%94%D7%99%D7%A8%D7%99%D7%91%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%91%D7%90-%D7%91%D7%9E%D7%96%D7%A8/>

⁴ https://www.makorrihon.co.il/international-africa/2023-12-25/ty-article-magazine/premi-news_ , um/0000018c-9d8c-ddc3-a1bf-bfeeee6c0000walla.co.il/item/3623215

موعסקיים בענף החקלאות), לירידה ביכולת ייצור המזון המצרי, לפגיעה ביכולת אספקת החשמל ולירידה של מיליארדי דולרים בתמ"ג המצרי. מצב זה יצריך רכש של מוצריים מדינות זרות, יגדיל את החוב של מצרים **ויעמייק את המשבר הכלכלי שבו היא נתונה**. צוין כי עד המלחמה באוקראינה, מצרים ייבאה את כמעט כל החיטה שלה מאוקראינה ורוסיה, אך לאור המלחמה ביןיהן והפגיעה בגידול זה **חלה עלייה במחירים העולמיים** ועלה הצורך להרחב את המדינות שמהן היא מיבאת חיטה.

מצרים ונهر הנילוס, תמונה מהחלל
תמונה: Shutterstock.com

פרויקטים כלכליים

במקביל, א-סisi החליט על **מספר פרויקטים גранדיוזיים** שיבוצעו **בשנים הקרובות**, שעולים **מיליארדי Dolרים** לאזרחים ודורשים מצרים ללוות כסף נוסף ולהגדיל את **החוובות שבהם היא נתונה**. אחד הגודלים שבhem הוא הקמת אזור "nilos Delta" חדש, שמטרתו להרחב את השטח החקלאי במצרים לאור קצב גידול האוכלוסייה הגבוהה במדינה, שכבר היום עומדת על כ-113 מיליון תושבים. במסגרת הפרויקט יונחו צינורות להובלת מים באורך של 22 ק"מ, לצד כרייה של נهر מלאותי באורך 92 ק"מ, שיובילו מים מנהר הנילוס לאזור המיעוד, שם יוכל להשתמש בהם להשקיה ולגידולים חקלאיים. כיום מצרים היא אחת מיבואניות המזון הגדולות בעולם - מקום ראשון בייבוא חיטה ושנייה בייבוא תירס, נוסף ליבוא נרחב של מוצריים נוספים כמו עדשים, סוכר, שמן ועוד. מצרים

<https://www.aljazeera.com/news/2023/9/5/egypt-reliant-on-imports-buys-more-russian-wheat>

<https://economymiddleeast.com/news/new-deal-the-largest-in-the-history-of-egyptian-agricultural-projects/>

גדל מ-3 מיליארד דולר ב-2021 ל-4 מיליארד ב-⁶2022. נוסף על כך, שר המסחר המצרי הצהיר באוגוסט 2023 כי הוא מקווה להגדיל את היקף המסחר הבילטרלי ל-10 עד 15 מיליארדי دولار בחמש השנים הבאות. במקביל, תוכנית גם מעוניינת **לייבא גז מצרים**, בשביל לספק את צורכי האנרגיה שלו. למatters זאת, בין המדינות עדין קיימ חיכוך, כשהן מתחמות זו בזו, בין היתר במאכדים לחיפוש אחר גז בשטחיהם התיכונים. מצרים (יחד עם יוון) התנגדה להסכם לתיחום גבולות ימיים שהתקבלה תורכיה עם לב והריצה כי הוא לא חוקי.⁷ נראה כי **יחסים בין המדינות מורכבים ומרות הת חממות מסוימת בהם, עדין קיימ חיכוך במספר נושאים**. מציאות גז באזורי המחלוקת בין מצרים לטורקיה

כל הנראה **يغبر את המתיחות ביניהן אף יותר**.

נשיא מצרים, عبد אל-פתאח א-סיסי
תמונה: Shutterstock.com

כלכלי - מדינה במשבר לצד פרויקטים כלכליים שאפתניים

מצרים, המונה כיום כ-113 מיליון תושבים ואוכלוסייתה צפופה לגדול בעשורים הקרובים (צפי ל-160 מיליון תושבים בשנת 2050), נמצאת **בעיצומו של משבר כלכלי**, המתבטא במספר דרכים - **אינפלציה גבוהה** (כ-34% בשנת 2023), **אחוזי עוני גבוהים** (כ-29.7% בשנת 2019), **פיחות נרחב בערך הלירה המצרית ומשבר חוב** (ה חוב החיצוני שלו עומד על מעל-165 מיליארד דולר).

בבנייה הסcar האתיופי עשוי להוביל לפגיעה בזרימת המים מ"הnilos הכחול", מה שmagbir את החשש לעלייה ניכרת באחזוי האבטלה במדינה (כ-20% מתושבי מצרים

<https://www.aljazeera.com/news/2024/2/14/turkey-and-egypt-seal-diplomatic-thaw-at-cairo-summit>

<https://www.intellinews.com/turkish-gas-deal-in-libyan-waters-illegal-charge-egypt-and-greece-258833/>

חשיבותה בקשר ל徇ותם של צעירים, ובפרט צעירים בעלי השכלה¹³, נשאר גבוהה¹⁴ ולא נראה כי מיזרים מספיק מקומות עבורה דור הצעיר המצרי¹⁵. לאור המצב הכלכלי הקשה של הצעירים, ובפרט אלה המשכילים, א-סיסי מבין כי הם מציבים את אחות הסכנות הגדולות ביותר ליציבות השלטון שלו וכי התקומות מצדם, בדומה להפגנות ב-2011 שנערכו בכיכר תחריר, שם הם לקחו חלק מרכזי, היא זאת שיכולה להוביל להדחתו. עקב זאת, הוא מנסה מצד אחד לדאוג לשיפור מצבם הכלכלי ומצד שני "המאסרים הממושכים", העינויים והמעצרים ללא משפט הפכו לחוויה המכוננת של דור צעيري המהפהכה"¹⁶.

מפגינים נגר המשטר המצרי בכיכר תחריר בקהיר, שנת 2011 |
תמונה: Shutterstock.com

13 אחוז האבטלה בקרב צעירים שסייעו תיקון או בעלי השכלה גבוהה יותר עומד על 34 אחוזים, לעומת זאת האחוז האבטלה של כל האוכלוסייה עומד על 13 אחוזים. [https://www.unicef.org/egypt/media/10841/file/Youth%20Unemployment%20in%20Egypt%20\(English\).pdf](https://www.unicef.org/egypt/media/10841/file/Youth%20Unemployment%20in%20Egypt%20(English).pdf)

14 אחוז האבטלה בקרב צעירים בגילאי 20 עד 24 בשנת 2021 עמד על 19.7 אחוז, בעוד האחוז האבטלה בקרב כלל האוכלוסייה בגילאי 15 עד 64 בשנת 2021 עמד על 7.4 אחוז.

15 אחוז האבטלה בקרב כלל האוכלוסייה כנ"י ירד מ-13.3 אחוז אבטלה ב-2014 לפחות מ-7 אחוז אבטלה ב-2023. <https://www.egypttoday.com/Article/1/127386/Egypt%20%99s-Ministry-of-Labour-faces-7M-employment-opportunities-over-Decade> <https://cilitates.gov.eg/singlenews?id=5162&lang=en>

16 ד"ר מירה צורף, <https://dayan.org/he/content/5116>

מקווה של לאחר הרחבת אזור ה"nilos Delta" היא תוכל **לייצר כמויות גדולות יותר של מזון עצמה ולהפחית את היקף התשלום עבורה, לצד יצירת מקומות תעסוקה חדשים למילוני אזרחים.**

The New Administrative City (New Administrative City), **הקמת עיר בירה חדשה ומתקדמת, שתתפרס על שטח של כ-257 קמ"ר ואמורה לאכלס מיליון תושבים**. העיר, שצדיה נבנו עוד כ-14 ערים חדשות ברחבי מצרים, נבנית בין קהיר, הבירה הנווכחית, לסואץ. עלות הקמתה מוערכת בכ-58 מיליארד דולר, סכום גבוה במיוחד, ולאחר מכן הכלכלי של מצרים וה חוב שבו היא נתונה, אנשים רבים תוהים אם הפרויקט זהה נוצר ואם לא כדאי השקיע את הכספי במקומות אחרים. אחד ההסברים לכך הוא הרצון של א-סיסי **לבדلات עצמו ואת הממשלה מההמוניים ובכך להיות חסין למהומות ולניסיונות הפיכה**, כהפקת לקוחות מההפיכה שהתרחשה ב-2011. נוסף על כך, למרות השלמת חלקים נרחבים מהפרויקט, הוא אינו מאוכסס, והצפי הוא כי עד סוף שנת 2024 יעברו להtaggor בעיר כעשרה אלפי משפחות.

במקביל לעיר הבירה החדשה, **מצרים פועלת להקמת עיר חוף חדשה** בגודל של 170 קמ"ר¹⁰. העיר אמורה להכיל מבני מגורים חדשים, מלונות, אטרקציות תיירותיות, בתים חולמים, אוניברסיטאות ומבנים נוספים **במטרה למשוך תיירות, השקעות ומטבע חזק לכלכלה המדינה**. לצורך הקמת העיר חתמה מצרים על הסכם (פברואר 2024) עם איחוד האמירויות על **35 מיליארד דולר עבור הפרויקט**¹¹. קרן העשור של אבו-דאבי "Abu Dhabi Developmental Holding Company" היא זאת שתהיה אחראית על מימון לפרויקט. 24 מיליארד דולר הגיעו באמצעות רכישת חלק מהזכויות על הפרויקט, היבט המעליה תהיות לגבי הריבונות המצרים באזורה, ו-11 מיליארד הגיעו בדמות השקעות מהכספי של איחוד האמירויות שמנפקד בبنك המרכזי המצרי¹². מצרים מצפה כי **כל השקעות שייגעו מהפרויקט יעדו לפחות 150 מיליארד דולר**.

<https://english.news.cn/20240224/f61b56774c344ad-482b49217a1d74ae4/c.html>

<https://www.investmentmonitor.ai/news/egypt-uae-to-develop-ras-el-hekma-area-fdi/?cf-view>

<https://financialpost.com/pmn/business-pmn/egypt-clinches-biggest-deal-ever-with-uae-investing-35-billion>

יצאה למצרים סחורות בשווי 120 מיליון דולר וייבאה סחורות בשווי 210 מיליון דולר. בשנת 2022 התרבעו ביקורים של משלחות ואישים כלכליים משתי המדינות, התקיים שיח על הרחבת הסכם ה-QIZ¹⁸, נערך פגישות על הקמת קו תעופה בין תל אביב לשרם א-שייח' וממשלת ישראל העבירה תוכנית להרחבת היחסים הכלכליים בין המדינות, שאחד מיעדיו הוא הרחבת היקף הסחר בין המדינות ל-700 מיליון דולר תוך שלוש שנים¹⁹.

ההיבט המרכזי ביותר ביחסים הכלכליים בין המדינות הוא **הסכם הגז בין ישראל למצרים**, שבמסגרתו מוצע גז מהמאגרים "לוויתן" ו-"תמר" למצרים. ההסכם הראשון הגיע בפברואר 2018, ועל יצא גז מהמאגרים למצרים נכון בפברואר 2018, ועל פיו היו אמורים **לספק גז בהיקף של כ-15 מיליארד דולר במשך 10 שנים**²⁰. הגז מיועד ברובו לשימוש פנימי, אך חלקו מועבר במתוקני הנזלה למצרים ומוצע מחדש לאירופה²¹. בשנת 2023 לחצה מצרים על ישראל להרחיב את היקף הגז המוצע למדינה, לאחר שב-2022 נחתם הסכם נוסף להרחבות היקף הגז המוצע. בפברואר 2024 הודיעו השותפות במאגר "תמר" כי החל מינואר 2025 יוגדל **יצוא הגז למצרים**²².

החתימה על ההסכם בין המדינות **לא עברה בצורה חלקה** **במצרים** וביקורות נשמרו מצד ארגונים אסלאמיים שהתרעמו על שיינוף הפעולה עם ישראל והג זיהה גזה לטענותם מצרים, וכן מגופי אופוזיציה שהביעו את החשש מהישענות על ישראל, הביעו ביקורת על התועלת הכלכלית שהדבר יביא לציבור המצרי ועל השקיפות

הבירה המנהלית המצרית החדשה (Capital City) בתהיליך בנייה | תמונה: Shutterstock.com

משבר החוב

כפי שנכתב קודם, מצרים נתונה במשבר חוב, שבמסגרתו החוב החיצוני שלו עומד על **מעל ל-165 מיליארד דולר**. בשנת הפיסקלית 2023/2024 כ-56% מההוצאות בתקציב מיעודות להחזרת הלוואות עברו וריבויות וכ-49% מהכנסות המשמשת הצפויות מגיעות מהלוואות. המצב שנוצר הוא שמצרים **לוקחת הלוואות בהיקפים נורחבים בשביל להחזרה** **הלוואות עבר ובעצם רק מעמיקה את המשבר שבו** **היא נמצאת**. לאור משבר זה, מצרים הגיעו להסכם בדצמבר 2022 עם קרן המטבע העולמית (IMF), שבמסגרתו היא קיבל הלוואה בשווי 3 מיליארד דולר בתמורה להתחייבות לביצוע תוכניות הכלכליות רפורמות ושינויים בכלכלתה. מרומות בעיות בביצוע ההסכם מצד המצרי, במרץ 2024 הסכימה IMF להרחבת ההלוואה ב-5 מיליארד דולר נוספים, תוך הגיעו לפשרה בנוגע לביצוע התוכנית, שכוללת ארבע נקודות עיקריות: החלפה למערכת גמישה לקביעת שער החליפין, הידוק המדיניות המוניטרית והפיסקלית, הגנה על התקציב שמיועד לשימירה על משקי בית פגיעים ואיזון היחס בין המגזר הציבורי למגזר הפרטי.

היחסים הכלכליים עם ישראל

מנקודת מבט "כחול לבן", היחסים הכלכליים בין המדינות מתבטאים במספר דרכיהם - תיירים רבים מישראל שמגיעים למצרים (בעיקר לסיני), מסחר בין המדינות וייצוא גז מישראל למצרים. בשנת 2021 עמד המסחר בין המדינות, ללא יצוא הגז, על כ-330 מיליון דולר¹⁷ - ישראל

¹⁸ ההסכם נחתם בין חברת האחזקות המצרית "דולפינווס" עם הבעלים של מאגרי תמר ולוייטן. הממשלה הישראלית כהה'ן' קחה חלק בתהיליך התיוור בהסכם. חלק מההסכם מצרים רצתה להסדיר את החוב של חברות הגז מצריות לחברת החשמל הישראלית, העומד על כ-1.76 מיליארד דולר.

¹⁹ <https://israel-trade.net/%D7%94%D7%A8%D7%97%D7%91%D7%AA-%D7%94%D7%A1%D7%97%D7%A8-%D7%91%D7%99%D7%9F%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C-%D7%9C%D7%9E%D7%A6%D7%A8%D7%99%D7%9D/>

²⁰ ההסכם נחתם בין חברת האחזקות המצרית "דמ'יטה" ו-"אידקו" ומוצע אחר כך לאירופה. היקף ההכנסות מוצע זה מוערך בכ-22 מיליארד דולר בעשר שנים.

²¹ היצוא יגדל מ-2 BCM (Billion Cubic Meters) בשנת לכ-6 BCM בשנת, עליה של פי 3 ביחסו היצוא. ראו <https://www.calcalist.co.il/market/> ו- [article/hjltxxaiacle/skifvfy2p](https://www.calcalist.co.il/local_news/article/hjltxxaiacle/skifvfy2p)

<https://www.gov.il/he/departments/news/economy-news-290522> 17

יחסים כלכליים עם המדינות השונות

ארה"ב - בשנת 2023 ייצאה המדינה סחורות בשווי של כ- 4.5 מיליארד דולר, ירידה של כ-30 אחוז משנת 2022. לצד זאת ייבאה ארה"ב סחורות בשווי של כ-2.4 מיליארד דולר, ירידה של כ-14 אחוז משנת 2022, שבה ייבאה ארה"ב סחורות בשווי של כ-2.8 מיליארד דולר. במקביל למסחר בין המדינות, השקעות האמריקאיות במצרים עמדו על כ- 12.7 מיליארד דולר בשנת 2022²⁷. נוסף על כך, מצרים מקבלת סיוע מארה"ב מושני מוקוריים²⁸: כסף המיועד לסייע צבאי ומ-ESF (Economic Support Funds) קיבלה מצרים 1.3 מיליארד דולר מה-FMF ו-125 מיליון דולר מה-ESF. **מאז 1978 סיפקה לה ארה"ב סיוע צבאי בהיקף של 50 מיליארד דולר לצד סיוע שאינו צבאי בהיקף של 30 מיליארד דולר.**

האיחוד האירופי - שותפות הסחר הגדולה ביותר של מצרים, בהיקף מסחר של כ-33.6 מיליארד דולר לשנת 2023. בשנת 2020 ייבאו מדינות האיחוד האירופי (א"א) סחורות בשווי של כ-12.7 מיליארד דולר ממצרים. נוסף על כך ייבאה המדינה סחורות בשווי של כ-20.9 מיליארד דולר ממדינות הא"א. מדובר בירידה לעומת עוממת היקפי המסחר בשנת 2022, אך עדין בהיקף המסחר הגבוה ביותר ביחסו עם שותפה קלשיה. נוסף - לפחות, הא"א משקיעה עשרות מיליארדי דולרים במצרים - על פי נתוני האיחוד בשנת 2021 עמדו ההשקעות במדינה על כ-38.8 מיליארד יורו. לצד זאת **הא"א מקצת מאות מיליון יורו לצורך היחסים עם מצרים ואפ' העביר לה מענקים בשווי של מאות מיליון יורו לאורך השנים**²⁹. במרץ 2024 דוחה כי הא"א יעניק למצרים 7.4 מיליארד יורו עד שנת 2027, במטרה לסייע לה בתחוםים השונים³⁰: יחסי פוליטיים; יציבות כלכלית; מסחר והשקעות; הגירה; ביטחון; ואנשים

שבתהליך החתימה על ההסכם²³. למורות הביקורות מבית, הממשלה המצרית סוברת שהדבר חיזק את מעמדה ומיצב אותה כמרכז אנרגטי אזרחי.

בסוף אוקטובר 2023 יצא הגז מישראל למצרים נערץ²⁴, בגין השבתת הפעולות של מאגר "תמר" בעקבות מלחמת "חרבות ברזל". עצירת האספקה הובילה לעלייה בהיקף הפסקות חשמל המדינה ולפגיעה בהכנסות מצוא LNG²⁵. לאחר זמן קצר חזרה האספקה למצרים אולם בהיקף נמוך מהרגיל²⁶. אפשר לראות כי **מצרים תלואה בישראל באספקת צורכי האנרגיה שלה, והרחבת הייצוא על פי ההסכם** האחרונים אף מגבירה זאת.

הספרינקס והפירמידה הגדולה של גיזה ליד קהיר, מצרים |
תמונה: Shutterstock.com

https://ustr.gov/countries-regions/europe-middle-east/middle-east/north-africa/egypt_ ²⁷
<https://files/files/reports/2015/NTE/2015%20NTE%20Egypt.pdf>

<https://www.amcham.org.eg/information-resources/trade-resources/egypt-us-relations/trade-investment-relations-profile> ²⁸

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/egypt_en ²⁹

30 הסיעו מתבסס על הסכם לשיתוף פעולה שהחתמו הצדדים הצדדים בשנת 2004. הסכם יכלל בין היתר תניכה בענפי הארגזים המצרי, סיוע בהתקומות עם הפ-ליטים שכבר הגיעו למדינה מסודאן וסיוע בחיזוק הגבול עם לב, ממנו מגיעים רוב המהגרים לאירופה באמצעות שיט בים התיכון.

<https://www.inss.org.il/publication/gas-deal-egypt-israel-deepens-anchor-eastern-mediterranean/> ²³

https://www.calcalist.co.il/world_news/article/b1fmcbpfa ²⁴

Liquified Natural Gas גז טבעי נוזלי. מדובר בגז טבעי שעבר תהליכי הנזלה בשבייל הקלה על אייסנו ושינויו.

26 בתחלת נובמבר 2023 דוח על ירידה בהיקף הייצוא בעשרות אחוזים, אך בסוף החודש נאמר כי ישראל הזרימה גז בהיקף של 80% מההסכם. ניתן להניח כי נכון לעכשו לא יכולות בעיות באספקת הגז לפי החוזה. רואו <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001463541> www.calcalist.co.il/local_news/article/bkjhqlgx6

הקשרים הכלכליים שלהן. במסגרת ההסכם, נחתם חוזה במסגרתו מצרים תקים כורו כוח גרעיניים בעלות של 30 מיליארד דולר, בהלוואה רוסית של 85% מהסכום, בנוסף לפרויקטים נוספים כמו הקמת אזורי תעשייה למרחב תעלת סואץ. מבחינת היקף ההשקעות הרוסיות למצרים, נראה כי מדובר בסכום נמוך יחסית, כ-150 מיליון דולר בשנה הפיסקלית 2022/2023, לעומת היקף ההשקעות הסיניות. בדומה לסין, לא מוכר לנו סיווע רוסי בדמות העברת כסף ללא תמורה, אך רוסיה מוכרת השקעה למצרים בסכומים של מיליארדי דולרים.

וכישורים. במסגרת ההסכם מצרים קיבל הלוואות בהיקף של 5 מיליארד יורו, 1.8 מיליארד יורו נוספים כהשקעות 1-600 מיליון דולר כמענקים.

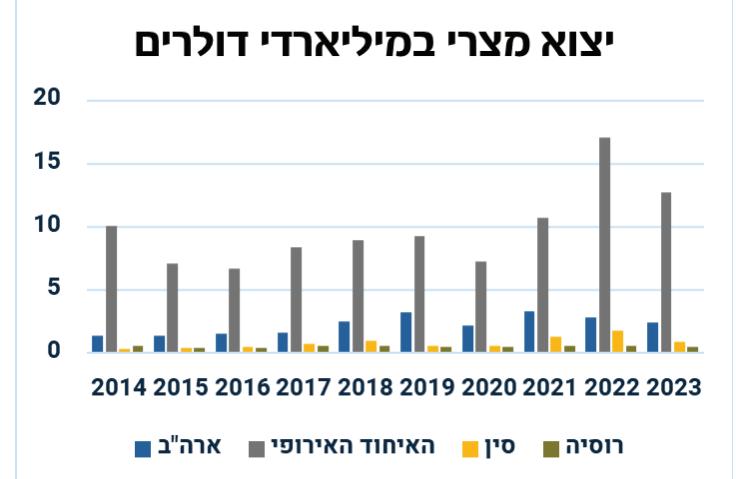
סין - מצרים וסין מנהלות יחסים טובים לאורך שנים רבות, עוד מאז הקמתה של "הרפובליקה העממית של סין" ב-1956. בשנים האחרונות היקף הסחר בין המדינות נמצא במגמת עלייה - היצוא לסין עלה מכ-0.33 מיליארד דולר בשנת 2014 לכ-0.9 מיליארד דולר בשנת 2023. בתקופת הזמן המקבילה היבוא עלה מ-10.1 מיליארד דולר לכ-14.9 מיליארד דולר, וסין היא הספקית הגדולה ביותר של מצרים (CMDינה בודדת). נוסף על כך, סין מעניקה הלוואות למצרים ומשקיעה במדינה בהיקף של מיליארדי דולרים - לדוגמה בשנת 2016, הבנק הסיני CDB העניק הלוואה בגובה 1.4 מיליארד דולר למוסדות פיננסיים למצרים, כש-900 מיליון דולר מתוכם מיעדים לבנק המרכזי. כמו כן, באותה שנה 21 חברות סיניות השקיעו בחברות סיניות בסדנת פרויקטים במדינה, בהמשך להסכם 15 מיליארד דולר בפרויקטים במדינה, בהמשך לשיתוף פעולה אסטרטגי שנחתם בין המדינות ב-2014. אפשר לראות כי היקף היחסים הכלכליים בין השתיים הולך וגדל - עליה בהיקף המסחר, וההשקעות גדולות מצד סין לצד הענקת הלוואות בהיקפים נרחבים. חשוב לציין כי לא מוכר לנו סיווע סיני למצרים בדמות העברת כסף ונשק, בדומה לסייע האמריקאי למדינה (שעליו יפורט בהמשך)..

רוסיה - בדומה ליחסיה עם סין, גם עם רוסיה מנהלת מצרים יחסים טובים לאורך מרבית השנים, עם התקשרות חלקית בתקופות מסוימות, כמו בזמן שלטונו של מוחמד מורסי. מבחינת היקפי המסחר בין המדינות, היצוא המצרי לרוסיה ירד מעט בשנים האחרונות ב-2014 הוא עמד על כ-540 מיליון דולר וב-2023 על כ-520 מיליון דולר³¹. במקביל, היקף היבוא מרוסיה עלה בעשר השנים האחרונות - מיבוא בהיקף של כ-4.1 מיליארד דולר ב-2014, ליבוא בהיקף של כ-5 מיליארד דולר ב-2023. **בשנת 2018 חתמו המדינות על הסכם לשיתוף פעולה אסטרטגי, שנועד לחזק בין היתר את**

<https://www.dailynewsegyp.com/2023/07/26/trade-exchange-between-egypt-russia-reaches-4-7bn-in-2022/>
<https://www.egypttoday.com/Article/3/43044/>, capmas/
 Trade-exchange-between-Egypt-Russia-registers-6-7B-

https://www.egypttoday.com/Article/3/130006/_in-2017_Egypt-Russia-trade-exchange-increases-by-14-during-2023
<https://tradingeconomics.com/egypt/exports/russia>,
<https://www.zawya.com/tradingeconomics.com/russia/exports/egypt/com/en/economy/north-africa/egyptian-russian-trade-exchange>
<https://www.sis.gov.eg/up-14-yoy-in-11-months-q8zirb15Story/183890/CAPMAS-21.6%25-rise-in-Egyptian-exports-to-Russia-in-2022?lang=en-us>

אפשר לראות כי במהלך העשור האחרון היקף היצוא מסין נמצא במגמת עלייה. לצד זאת, היקף היבוא מהאיחוד האירופי ורוסיה נותר דומה, עם עליות וירידות מסוימות לאורך השנים. בנגדוד זאת, היקף היבוא מארה"ב נמצא במגמת ירידיה בעשור האחרון.

אפשר לראות כי במהלך העשור האחרון היקף היצוא

שנים, מדובר על רכש מדינה אחת בלבד וקשה להאמין כי תקציב הרכש נכלל בתקציב הביטחון המצרי. השערת נוספת לפער זה, היא כי רכיב השכר אינו נכלל תחת תקציב הביטחון המצרי והוא מஹש בתחת הוצאות של משרדים אחרים.³⁹

הتعצימות צבאיות

בשנים האחרונות עבר הצבא **תהליכי מודרניזציה** והתחמשות בהיקף נרחב, והוא מבצע רכש בעשרות **מיליארדי דולרים**: כ-500 טנקים T-90MOD, מטוסי מיג וסוחוי, מסוקי תקיפה, מל"טים, מערכות נ"מ וטילי נ"ט מתקדמים מרוסיה; 24 מטוסי רפאל, משחתת, צוללות, ספינות קרב וטילים מצריים; צוללות מגרמניה;⁴⁰ צוללות, ספינות קרב וטילים מצריים; צוללות מגרמניה;⁴¹ משאיות ממוגנות-מוקשים (MRAP) מארה"ב ועוד. כל אלו ייפכו את הצבא המצרי **למתקדם וחזק בהרבה مما שהוא היום ויעניקו לו יכולות מודרניות בשדה הקרב**. לשם המכחשה, לאחר השלמת הרכש, תחזיק מצרים בחיל אויר מודרני מהגדולים במצרים הティון והצי הימי שלו יהיה שני בגודלו במצרים הティון (אחרי תורכיה).

אחת הנקודות המרכזיות שחווב לשים לב אליה בתהיל'יה ה**ההעצימות היא גיון מקורות הרכש ומספר המדינות שאיתן מצרים חתמה על חוזים**. תחת ממשל אובמה, ארה"ב הקפיאה מכירות נשק למצרים (שלבסוף הועברו) והקפיאה את הסיעוד הצבאי באופן זמני עקב התנגדותם לאירועים שבהם הודה מורסי ומazel 2008 היא מתנה לפחות חלק מהסייע ברפורמה פוליטית וברפורמה הנוגעת לזכויות אדם. מצב זה בעיתוי למצרים מכיוון שמאז החתימה על הסכם השלום עם ישראל היא הסתמכה באופן כמעט בלעדי על נשק אמריקאי וזכה מראה"ב למענקים בגובה 1.3 מיליארד דולר בשנה בממוצע, המיעודים לצרכים צבאיים. לאור ההבנה כי הסתמכות בלעדית על הסיעוד האמריקאי יוצרת מצב בעיתוי, **פנתה מצרים להרחבות המקורות שמהם היא רוכשת נשק**: רוסיה וצרפת הפכו לספקיות מרכזיות של הצבא, לצד רכש מסין, גרמניה, איטליה ועוד. בעוד

³⁹ https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-10/bp_2010_egyptian_military_spending_2.pdf

⁴⁰ מדובר בצלולות מתקדמות מותוצרת Thyssenkrupp. הצלולות מאפשרות יכולת פעולה חשאית בטוחים ומשך זמן ארוכים, לנחל באמצעותם מבצעים לסייע מודיעין בנוסף לכולות לשלהו כוחות מיוחדים למשימות. אישור העסקה גורר ביקורתם רובה בישראל, עקב הטענות כי האישור ניתן ללא התיעיצות או ידיעו גורמי מודיעין, שהbijעו בקרות על העסקה בדיעד. <https://timesofisrael.com/egypt-receives-third-german-submarine-of-four-promised-in-deal/>

המצרי לאיחוד האירופי ולארה"ב נמצא במגמת עלייה. לצד זאת, חלה עלייה מסוימת בהיקף היצוא לסייע, אולם מדובר בעלייה בהיקף נמוך מהעליה ביצוא לאיחוד האירופי ולארה"ב. במקביל, היקף היצוא לרוסיה נותר דומה.

בינואר 2024 הופעלה לראשונה רשמית³³ חברותה של מצרים בארגון "BRICS"³⁴, המונה עשר מדינות³⁵ (סין ורוסיה, סין ואיראן). הארגון הוקם, בין היתר, במטרה ליצור שיתוף פעולה בין המדינות השונות בארגון, להוות אלטרנטיבה לארגון ה-G7³⁶, לתמוך בשיתוף פעולה כלכלי בין המדינות וכיום אחת ממטרותיו היא להפחית מהדומיננטיות של הדולר במערכת הפיננסית. הה策טריפות של מצרים לארגון מעידה על התקרובות נוספת לגוש המדינות הלא מערביות ועל הניסיונות להפחית את יכולת השפעה האמריקאית על המדינה.

צבא וביטחון - מודרניזציה והתחמשות צבאיות לצד שיפור תשתיות והכשרות

צבא מצרים הוא אחד הצבאות החזקים בעולם. בצבא משרותים כ-440 אלף חיילים, נוסף לכ-480 אלף חיילים מילואים והוא מדורג במקום ה-15 בעולם בעוצמתו³⁷. מבחינת יחידות, בצבא דיוויזיות מסוריאניות, דיוויזיות ממוניות, חטיבות ארטילריה, חטיבות מוטסות, כוחות מיוחדים ועוד. הצבא נהנה מעורבות נרחבת בכלכלת המצרית והוא זוכה להטבות כמו דלק מסובס, גישה מוענדפת לחוזי מדינה וכו'. אולם, **תקציבו של הצבא המצרי אינו ידוע, ולא ברור מהו חלקו בסך התקציב המצרי**³⁸ – לדוגמה, בשנת 2015 הוערך התקציבו של הצבא בכ-5.5 מיליארד דולר, אך הרכישות שביצע באותה שנה מצפה בלבד עמדו על כ-6.2 מיליארד דולר. למרות שהתשלומים על הרכש מתפרסים על פני כמה

<https://www.newarab.com/news/egypts-brics-membership-officially-activated>

34 ראשיתibus של ברזיל, רוסיה, איראן, סין ודרום אפריקה באנגלית.

35 כלל החברות בארגון הן: רוסיה, סין, הודו, דרום אפריקה, איראן, סעודיה, איחוד האמירויות, ברזיל, אתיופיה ומצרים.

36 ארגון המדינות המתועשות המורכב מראה"ב, גרמניה, צרפת, איטליה, בריטניה, קנדה, יפן. האיחוד האירופי נכלל גם כן בארגון, אך בסיסו שונה משבע המדינות.

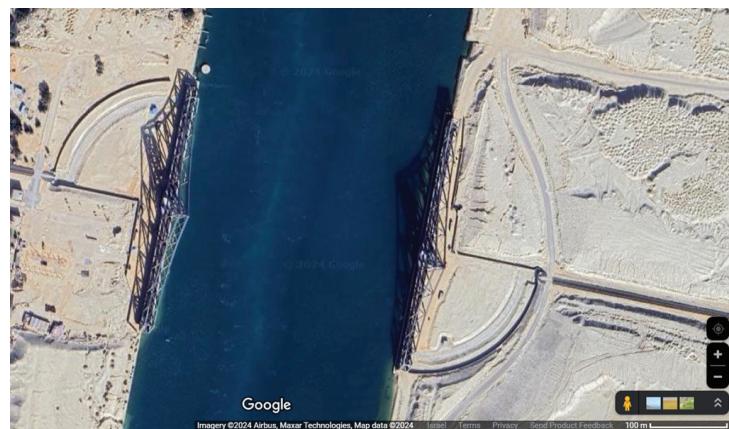
https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.php?country_id=egypt

37 חוקים ורוחבם מהפרק מתבססים על מחקר שנעשה במכון ירושלים לאסטרטגייה וביטחון ועל בסיס כתבה שפורסמה ב-Forbes Israel.

<https://jiss.org.il/he/hen> <https://forbes.co.il/kin-egypt-military-ten-years-of-arming-what-threat-is-egypt-preparing-for/>.

גשר צבאי צף שבו משתמשים במידת הצורך, ליד דודורסואר,
Google Maps

גשר פירדאן, גשר מסתובב נפתח, ליד אסמאעיליה,
Google Maps

לצד זאת נעשים פיתוחים נוספים ברחבי המדינה, שנדרמים צבאיים: פיתוח שדות התעופה אל-מליז ואל-עריש בסיני, שחלק מהבנייה בהן נראית צבאית; בניית מאגרי דלק עצומים, חלקם מוסווים וחלקים בסדר גודל שיוכלו לשרת ארמיה; הגדלת כל הבסיסים בסיני ובנויות בונקרים חדשים; בניית מחסנים למרחב קהיר-סואץ, שעל פי צילומי לוין נראים כאטרים צבאיים; ובנויות מחנות על חטיבתיים חדשים לSHIPOR התקשורת והמוסכנות הצבאיות מצרים עשויה ממש מאץ לשיפור התקשורת והמוסכנות הצבאיות - היא מוצעת תרגילים צבאיים נרחבים לצד תרגילים משותפים בין כוחות שונים בצבא, המציגים על היערכות ללחימה סדורה.

המשמעות המרכזית שעולה מהתהליכים שעובר הצבא המצרי היא שלאחר כל השיפורים והרכש שהוא עשה, **הצבא המצרי ערוץ לפрисת כוחות מהירה בכיוון סיני אך פחות ערוץ לפрисת כוחות מהירה בכיוון לוב או סודאן.** משמעות זאת מעלה שאלות מטידות לגבי המוסכנות הישראלית למתקפת פתעה מצד מצרים - **אם יש לישראל**

מצרים המשיכה לרכוש נשק ממספר רב של מדינות, גם בשנת 2022 המשיכה ארה"ב לתמוך בה, אך היא קיצצת חלק מהסיווע הצבאי למדינה.

נקודה נוספת שחשיבותה לב היא מה אפשרו היכולות החדשנות לצבא המצרי. למרות טענותיה שהרכש מיועד להגנה על שדות גז וללחימה בטרוור, לפי התפיסות הצבאיות המקובלות חלק נרחב מהרכש מתאים יותר לפрисת כוחות **ללחימה נגד כוח צבאי סודור**, כמו פריסת כוחות מהירה באזורי המפרץ או הנחתה של מאות חילils על חופי אובי, בנוסף לכך שהצבא בנוי בעיקר לתמרון יבשתי ולא למבצע נגד כוחות לא-סדורים.

תהליכי נספחים בהיבט הביטחוני

במקביל לתהליכי הרכש, מצרים שמה דגש על פיתוח התשתיות במדינה, **YSIS** יוגם לצבא, לצד שיפור התקשורת והמוסכנות הצבאיות. בין התוכניות שיזמת מצרים אפשר למנות את שילוש הקיבולות של הנמלים במצרים; שיפור תשתיות הכבישים והרכבות בכל המדינה; והקמת שבע מנהרות נוספות מתחת לתעלת סואץ. נוסף על כך, על פי תצלומי לוין, אפשר לראות כי מאז 2013 הקימה מצרים **שירות גשרים צפיים** (מרביתם צבאיים) נוסף להקמת גשר מסילת ברזל, גדרה של פי שלושה בכווות המערבים המאפשרים צליחה של התעללה ושיאפשרו למצרים העברת כוחות צבאיים לסיני בנסיבות גבואה מבעבר. התוכנית העיקרית שבאחריות הצבא היא התוכנית לפיתוח סיני, שבמסגרתה נסללים כבישים מהירים בסיני, ומתוכננת העברת תושבים לאזור והוצאה לפועל של תוכניות לפיתוח כלכלי.

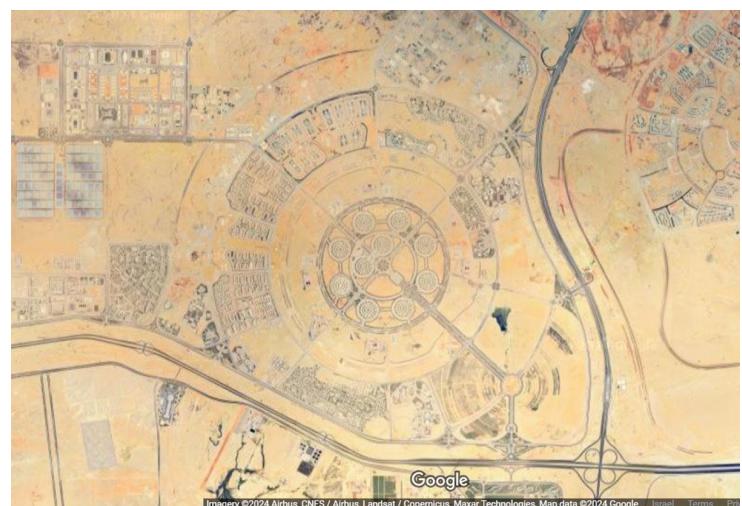
منارة אחמד חמדி, מנהרה לכלי רכב הנמצאת מתחת לתעלת סואץ,
Google Maps

יכולה אמיתית להגביל למתקפה שכזאת? האם מדינת ישראל ערכוה לכך?

אוקטגון - המטה החדש של משרד הביטחון המצרי

במקביל לפיתוחים ורכש הצבאי, מצרים בונה את ה"אוקטגון", המטה הצבאי החדש של משרד הביטחון. המטה, ממוקם בעיר הבירה החדשה של מצרים חלק ממהלך נרחב יותר של מaxterים להברת כל משרדי הממשלה ומוסדות נוספים לעיר החדשה. בנייתו החלה בשנת 2016 ושתחו אמרור לשתרע על שטח של 89 קמ"ר, מה **שייפון** אותו **למטה הצבאי הגדול בעולם**⁴¹. הוא מורכב משטחונים מבנים בחלק החיצוני ומועד שני מבנים פנימיים, עם מה שנראה כמו מקום לשני מבנים נוספים, שבהם יוכל לשבת המפקדים של ארבע זרועות הביטחון של מצרים – יבשה, ים, אויר והגנה אוירית. בנית המטה, שצפויה לעלות عشرות עד מאות מיליון דולר, מבטאת את השינוי

הביטחוני שעוברת מצרים בעשור האחרון – התאחדות, מודרניזציה והקרנת עצמה צבאית. נוסף על כך, החשיבות שמיוחסת לו לעומת שאר המבנים של משרדי הממשלה השונים, מדגישה את **ההשקעה המצרית בביטחון** ואת **המקום הגבוה שהוא נוותנת לבסיד העדיפויות של המדינה**.

מטה האוקטגון, Google Maps

"محمد נג'יב" – הבסיס הצבאי הגדול במצרים התיכון

במהלך יולי 2017 חנכה מצרים את הבסיס "محمد נג'יב", הנחשב לגודל ביותר במצרים התיכון ולפי דובר הצבא

<https://www.twz.com/29762/egypts-new-octagon-ministry-of-defense-complex-looks-like-an-alien-base-from-space>,
<https://www.toolify.ai/ai-news/egypts-mega-project-new-capital-octagon-in-the-desert-186681>

המצרים, אף הגדל ביוטר באפריקה⁴². הבסיס, ששוכן מערבית לאלכסנדריה ועל שפת הים התיכון, נבנה כבר ב-1993 וuber שדרוגים רבים לאורך השנים. מהבסיס מופעלות יחידות שונות – יבשה, אויר וים- לצד שירותים רבים שהמקומם מספק, כמו חווה קלאית שמספקת אוכל ומערכת סולארית שמספקת חשמל לבסיס. ההערכות אומרות כי בבניית הבסיס, שבו כ-1,155 מבנים ו-72 ק"מ של כבישים ודרכים סלולים, הושקעו מעל למיליארד דולר ואחוז גבוה מתוכם הגיע מטעם מסעודה.

צבא מצרים בהשחת הבסיס "محمد נג'יב" ליד אלכסנדריה, הבסיס הצבאי הגדול במצרים התיכון ובאפריקה, 2017 | תמונה: גLOBס, סרטון ממשלתי מצרי

متקני כליאה

נוסף לפיתוחים הצבאיים, **מספר מתקני הכליאה במדינה והמקומות בהם גדל בעל עשר שנים**. על פי חלק מהערכות (מצרים אינה מפרסמת מידע אמין בנושא), בשנת 2010 קיבולות בתி הכלא במצרים עמדה על כ-150 אלף אסירים. 오늘 נוכן לסוף שנת 2021, הערכות מדברות על כך שנבנו כ-15 בתי כלא נוספים⁴³ בהשכמה כספית נרחבת, **שהגדילו את הקיבולות לכ- 360 אלף אסירים, עלייה של מעלה למאה אחוז**⁴⁴. הגדלת הקיבולות, שהחלה עוד בימי של מובארק, צברה תאוצה לאחר הפיכה הצבאית של א-סיסי, שבנה בתי כלא נוספים, שיפץ אחרים והגדיל את הקיבולות הכליליות שלהם. מתקנים אלו ככל הנראה מיועדים **לכליאה של מתנגדי משטר, עקב החשש של א-סיסי מהפיכה שלטונית**.

<https://www.globes.co.il/news/article.42.aspx?did=1001199046>

<https://dayan.org/he/content/5116>

<https://www.dekelegypt.co.il/211123.44>

מבצעי לצבא המצרי, במטרה לחסל את קינוי הטרור. לפי דיווחים ישראלי אף ביצהה כמאה תקיפות בתוך שנתיים באזור.

ישראל וחצי הא סיני |
IDF Mapping Unit, <https://www.gov.il/en/pages/israel-egypt-peace-treaty>

מפת הכוח הרב-לאומי והפקחים בסיני | מקור: [Photo via](#)

סיני - מלחמה בטרור בחצי הארץ שת"פ עם שבטים בדואים מקומיים

מאז נסיגת ישראל מסיני לאחר חתימת הסכם השלום בין לבין למצרים נמצא האזור באחריותה של האחדרונה. אך למורות התפיסה המצרית כי סיני היא חלק בלתי נפרד מהמדינה, **היקף ההשకעות והמשאבים המוקצים לאזור נשאר נמוך**, על אף קיומו של תוכניות חדשות לפיתוח חצי הארץ (כפי שנכתב קודם). חיים גרים בחצי הארץ כמו מאות אלפי אנשים, פחות מאות אלפי מזרחי המדינה, שרובם שייכים לשבטים הבדואים באזור. אזרחים אלו היו שותפים למחאות נגד הנשיא מובארכ ב-2011, לאור טענות וביקורות מתמשכות נגדו ונגד המדיניות שהובילו.

לאחר מכן החלו המחאות בחצי הארץ לקבל אלמנטים ג'יהאדיסטיים קיצוניים והממשלה המצרית, כתוב בהנחתו של הנשיא מורסי, פתחה במבצעים למיגור המרידות והאלימות. מאז ולאור העשור האחרון נערכו פעולות צבאיות בשbill לחשול את הארגונים האסלאמיים בסיני, וرك בשנת 2023 הכריז נשיא מצרים א-סיסי כי "הביסנו את הטרור".

כוחות צבאיים בסיני

במסגרת המלחמה בטרור וחוסר הייציבות בסיני העבירה מצרים לסייע כוחות צבאיים, **בניגוד لما שנכתב בהסכם השלום בין המדינות**. על פי ההסכם, למצרים אסור להציג טנקים ומטוסים קרוב לשטחים C ו-D, נוסף לאיסור על הצבת חיללים באזור. אולם באוגוסט 2011 העבירה מצרים לצפון סיני אלפי חיללים, המלווה בטנקים ובונגד"שים, לצורך השלטת סדר באזור לאחר שקיבלה אישור על כך מישראל. כמו חודשים לפני כן העניקה ישראל אישור להעברת שני גודדים לאותה מטרה. נוסף על כך, בשנת 2012 הועברו כוחות וטנקים לאזור לצורך המלחמה בטרור, מהלך שישRAL אישרה רק בדיעד.

בהמשך לכך, בספטמבר 2021 ביקש א-סיסי מראש הממשלה דאז **לפתח את הסכמי השלום ולהכניס כוחות גדולים יותר לצפון סיני לצורך המלחמה בטרור**, לאחר שבשנת 2018 הרמתכ"ל המצרי אמר כי בחצי הארץ מוצבים כ-42 אלף חיילים לצורך מטרת זאת. יודגש כי במסגרת המאבק בטרור בסיני עלו דיווחים כי **מצרים וישראל שיתפו פעולה גם בתחום המודיעיני והטכנולוגי**, שבמסגרתו העבירה ישראל טכנולוגיות מבצעיות ומידע מודיעיני

לאפשר את ההברחות, בניגוד לאינטראס המצרי-מדינתי.⁴⁷

מאבק במנהרות

תחת משטר מובארק ניסתה מצרים להשמיד את המנהרות, אולם המהפהכה במצרים ועלייתו של מוחמד מורסי לשטือน ב-2012 גרמו לקטיעת המהאלר ואף לפריחה מחדש של פרויקט חפירת המנהרות, תור אישור מצרי לכך. ההפיכה הצבאית בשנת 2013 ועליית א-סיסי לשטון השיבו את המאמצים המצרים למאבק במנהרות.

מאז עלייתו של א-סיסי מנהלת מצרים מאבק במנהרות, שבמסגרתו **השמידה כ-1,900 מנהרות באמצעות שיטות שונות** - הפצצות מהאוויר, הצפת המנהרות במים (לטענת גורמים מסוימים אף בידי שופכנים) והפצצות מבוקרות מהקרקע. לאחר מכן שבסירה ששימשה להשמיד את המנהרות הקיימות. לדוגמה, בשנת 2018 החלה מצרים במבצע נרחב להשמדת מנהרות חמאס, לאחר שגילתה מנהרות חדשות באזורי רפיח במהלך המאבק בטרור בחצי האי סיני. לאחר המבצע נגד המנהרות טענה מצרים כי היא הצליפה להשמיד את המנהרות בגבול עם עזה.

הצהרה זאת הتبירה כמורטלה בספק לאחר שבמלחמת "חרבות ברזל" טענו גורמים ישראליים כי ישראל גילתה מנהרות **נוספות בין סיני לרצועת עזה**, חלק ממערך מס' מנהרות **נוספות בין סיני לרצועת עזה**, חלק ממערך מנהרות בכל הרצועה העומד על מאות קילומטרים. חשיפה זאת הביכה ככל הנראה את מצרים, לאחר שהיא ניהלה מאבק מתמשך נגד והשקייה משאבי רבים בניסיון להשמידתן. מספר גורמים אף טענו כי **מצרים העימה עין במכון מהמנהרות**, אך זאת הגיבה שמדובר בתירוצים ישראליים ש�示רתם הצדקת כיבוש רפיח וציר פילדלפי.

ההערכות כי מרבית האמל"ח של חמאס הגיע מההברחות בגבול סיני מדגישות את הכישלון המצרי במניעת ההתקומות של חמאס ושמירה על הגבול בין רצועת עזה לסיני. האפשרות כי חלק מהנשקים הובחו ב**ידיית הצבא המצרי** וטור העלים עין מצידה מעלה חששות ותוהיות בקרב הצד הישראלי למה יקרה ביום שאחרי המלחמה, ומדגישה את החשיבות של המעורבות הישראלית בפיקוח על הגבול המצרי של עזה.

⁴⁷ לטענות ראש המל"ל לשעבר ג'ורא איילנד חלק מההברחות נעשו תוך שימוש בפkipidim.magnet.co.il/magazine/ha-shavua/article/15158770

אחת התוצאות של המלחמה בטרור היא שיתוף הפעולה בין הצבא לשבטים המקומיים בסיני. בשנת 2017 החל הצבא המצרי לשתרף פעולה עם קואלייציה של שבטים בדואים בצפון מזרח סיני לצורך המלחמה בטרור. הקואלייציה, הנהנית מתייעום עם הצבא המצרי ומתמיכתו הלוגיסטית, שבמסגרתה הצבא מעניק לשבטים נשק והם מספקים בתמורה מודיעין, מנגנונים אנשיים, חוסמים נתיבי הברחה ובתמורה מודיעין, מנגנונים אנשיים, חוסמים נתיבי הברחה ולאחר מכן בלחימה עצמה. **שיתוף פעולה זה מעלה חששות לגבי העתיד** - האם הנشك שיימצא ברשותם יופנה למוקומות אחרים, כמו סכSOR פנימי (ברקע לכך הצדדים שמבצע א-סיסי - עלייה במספר בתיהם הכלא והמקומות בהם), נגד הצבא המצרי **ואולי אפילו נגד מדינת ישראל?**

עה - ציר פילדלפי, הברחות מהגבול ומאבק במנהרות

במסגרת תוכנית ההtanתקות-2005 ביצהה ישראל נסיגה חד צדדית מרצועת עזה. חלק מההאלר, ישראל נסoga גם מהגבול בין עזה למצרים ומ"ציר פילדלפי"⁴⁵, שנשאר תחת שליטה מצרית והמשל ברצועת עזה. אזור זה הוא האזור היחידי בעזה שאינו גובל בשטח ישראל או שהוא אינו שולטת במה שנכנס ו יצא ממנו. מאז בחרותו של חמאס שליטו ברצואה ב-2007, הוא החל **להגדיל את כמות המנהרות בין מצרים לרצועה**, שנקרו לראשונה עוד לאחר הסכם השלום בין ישראל למצרים ב-1979, **ולהבריח סחורות ונשק באמצעותן**.

הברחות אלו סייעו לחמאס **להתחשש ולהתחזק לאורן** השנים, וההערכות הן **שמרובית האמל"ח** ברצועה הגיעו **באמצעות ההברחות במנהרות**, ולצד זאת להנות מרוחה כלכלי שעד על מאות מיליון דולרים, עקב גביה מס מעבר במנהרות. מבחינה של מצרים, למנהרות הייתה השפעה כלכלית מנוגדת⁴⁶ – מצד אחד, הממשלה המצרית התנגדה למנהרות מכיוון שהן **פגעו בהכנסות ממייסים** שנגבו מסחרות שמוועברות ברפיח, אך מצד שני חלק מהפקידים המצרים שהוצבו במקום **קיבלו שוחד** במטרה

⁴⁵ רצועת אדמה באורך 14 ק"מ וברוחב של 100 מטר בקצת הדורמי של רצועת עזה.

⁴⁶ <https://www.now14.co.il/%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%98%D7%A8%D7%A1%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%9B%D7%9C%D7%9B%D7%9C%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-%D7%A6%D7%91%D7%90-%D7-%9E%D7%A6%D7%A8%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%9E%D7%A2%D7%91%D7%A8/>

מעבר לכל אלה, במהלך היום השני לאירועים (8 באוקטובר) התרחש **פיגוע טרור באלאנסנדريا** שבו נרצחו שני ישראלים. הפיגוע נעשה על ידי מפגע בודד, אך הוא משקף הילך רוח בחברה המצרית - **תמייה בפלסטינים ובמיעשייהם ורצון לפגיעה בישראל**. בנוסף לפיגוע זה, איש עסקים ישראלי נרצח (7 במאי) באלאנסנדريا. במצרים טענו כי מדובר באירוע על רקע פלילי, אולם ארగון הטרוור החדש "חולציו השחרור" - קבוצת השהייד מוחמד סלאח" לחש אחירות על הפיגוע ופרסם סרטון שבו לטענתו הוא מתעד את הרצח. הארגון קרוי על שם המחבר המצרי מוחמד סלאח, שביצעו פיגוע ביוני 2023 ובו רצח שלושה חיילים.

חשוב להזכיר כי המלחמה באה על רקע **משבר כלכלי, במצריים ותחושים קשות בקרב האוכלוסייה המצרית**, שמצויה מאוד עם הציבור בעזה. בשל כך, השלטון המצרי רוצה **لتתת ל/photosים את היכולת להתבטא, למחות ולפרק את צעמו**, אולם מצד שני הוא **אינו יכול לאפשר מהאות רחבות מדי** בשל הסכנה כי הן יציתו מרד נגדו.

תגובה הממשלה

בעוד הציבור המצרי הביע תמייה בלתי מסויימת במעשי חמאס ובתושבי עזה, הממשלה המצרית הביעה עמדות מתונות יותר, אולם עדין **התנגדה לפעולה הישראלית ונמנעה מגינוי מעשי חמאס**. נשיא מצרים א-סיסי אמר כי "מעשייה של ישראל הם עונש קולקטיבי" וקיים שיחה עם عبدالלה מלך ירדן, שבו דיברו על הסוגיה ועל הצורך למנוע הסלמה. שר החוץ המצרי התנגד "לכל ניסיון לחיסול הסיבה הפלסטינית באמצעות צבאים או באמצעות עקירה". מזוז הוא הביע התנגדות לאידיאולוגיה של חמאס ואמר כי כל קבוצת טרור היא מוחוץ לקונצנזוס הפלסטיני. בנוסף על כך, משרד החוץ שבראשו הוא עומד הוציא הצהרה שבה הוא מאשים את ישראל בפרוץ האירועים, בלי התייחסות לבירוטיות ולאכזריות של חמאס.

קברו של תות ענח אמון, אחד מפרעוני מצרים, בלקסוס | תמונה: Shutterstock.com

יחס ישראל-מצרים במסגרת מלחמת "חרבות ברזל"

תגובה ראשונות למצרים למלחמה

את תגובה של מצרים לאירועי 7 באוקטובר צריך לחלק לשניים - תגובה העם המצרי ותגובה הממשלה המצרית ובעלי ה��蹊דים בה. גם שששת התיגובה הביעו קו שאינו תומך בישראל, **תגובה האזרחים הייתה אנטי-ישראלית במובהק**.

תגובה האזרחים והציבור

במהלך הימים שלאחר השבועה באוקטובר, **נערכו הפגנות ברחובות מצרים לתמיכה בעזהים והתקיימו מחותן רחובות נגד הפעולה הצבאית של ישראל בעזה**. במחאות השתתפו המוני אנשים, ביניהם השר לשעבר כמאלוabo-איטה שכיהן כשר תחת א-סיסי בין 2013 ל-2014, והן היו מלאות בכעס ברחוב המצרי.

שרה של אנשי תרבות, פוליטיקאים, עיתונאים ואומנים הביעו תמיכה והיללו את מעשי חמאס ואמרו כי הוא חלק לגיטימי מההתקוממות הפלסטינית. עיתונאים רבים, חלקים מקרים לממשל ואנשי ציבור בעבר, פרסמו טוויות המצדיקים את המעשים וכתו כי חדש אוקטובר הוא חדש של ניצחונות והנחלת מפלות לאויב הישראלי. הם הוסיפו כי הצבא הישראלי נתפס שוב לא מוכן וכי תדמית "הבלתי מנוצח" שלו נסקרה פעם נוספת. בנוסף דת אוניברסיטת "אל-azzaher", המוסד המוביל ללימודים דת וسمוכות עיקרית בעולם הסורי, הראתה רוח פרו-חמאסית וקבעה כי "כל כיבוש בסופו של דבר יגמר, לא משנה כמה ארוך או קצר הוא יהיה".

מעמדה האזרחי שנחלש בשנים האחרונות ולמצב את עצמה
כאחת מМОBILEות מדיניות ערבי וכשותורת של תושבי עזה.

אסמאעיל הנניה, ראש הלשכה המדינית של ארגון הטרור חמאס,
ברצועת עזה, 2019 | תמונה: Shutterstock.com

חיליל צה"ל במהלך לחימה בעזה | מקור: דו"צ

תיווך במואבק על עסקת חטופים והפסקת אש לצד מאבק עם קטר על תפקיד המתווכת

בדומה לסייע לחימה קודמים בין ישראל לחמאס, גם במהלך המלחמה זאת מצרים מנסה לשמש מתווכת - גם בסוגיית החטופים וגם בתיווך להפסקת אש. בתחילת, תפקידה של מצרים כמתווכת ה证实, בגלל היקף המלחמה ותמיינם הרחוב המצרי בעזה ובגלל יריבותה במאבק על הובלות מצדי התיווך - קטר, זאת בניגוד לפעמים קודמות. אולם, ביום גבורה מעורבותה של מצרים בMagnitude התיווך והשיח על עסקאות והיא משתמשת מתווכת ומגשרת באופן נרחב יותר, בדומה למצוות בעבר.

במסגרת המאבק, מאז תחילת המלחמה מנסה מצרים להביא עסקת שחרור חטופים והפסקת אש בין הצדדים והיא מנהלת ציר קשור גם לישראל וגם עם חמאס. אף למרות זאת, בעסקת החטופים הראשונה ובשחרורי אסירים שהיו לפניה **נקפו מרבית הנקודות לזכותה של קטר**, ששימשה המתווכת העיקרית. אולם כת משלבות המדינות מאיצים ומציעות יוזמות משותפות בשביל להביא לעסקה מושגים. אסירים מארחת שיחות רבות בקהיר במטרה להגיע להסכמות בנושאים השונים. לדוגמה, בפברואר נערך מפגש של בכירים ישראלים בקהיר בונגוע לסוגיית החטופים ובתאריך 20 בפברואר הגיע אסמאעיל הנניה מלוחה במשלחת למצרים, במטרה לדון במצב בעזה לאור המלחמה, בניסיון להוביל להפסקת אש ולעזר לתושבי הרצועה.

ברקע מאבקן של מצרים וקטר להוביל את מאמצי התיווך עומדים האינטרסים של כל מדינה - קטר מנסה **"להלבין"** מעט את פראופה לאור תמיכתה בחמאס והיותה אחד ממוקורות המימון העיקריים שלו, ומצרים מנסה **לייצב את**

הומניטרי - דחיפת מצרים להכנסת סיוע הומניטרי לעזה

בתחלת המלחמה מצרים לא הכניסה סיוע הומניטרי לרצועת עזה לאור סירוב ישראל להעברת סיוע שאינו מתואם עימها, אך במקביל היא ריצה המונ ציוד לסייע הומניטרי בסיני במטרה להעביר אותו לרצועה כשהדבר יתאפשר. במטרה להפעיל לחץ על ישראל לאשר הכנסת סיוע הומניטרי, מצרים הקשתה על יציאת אזרחים זרים מעזה בשבועות הראשונים של המלחמה, במקביל לקריאות חוזרות ונשנות להכנסת הסיוע, תוך הדגשת כי אי הכנסת סיוע הומניטרי מגבירה את הסיכון לרعب ולהפצת מחלות.

בסוף אוקטובר החל חזם המצרי יחד עם לחם מדיניות נוספות

אפשרי ובודאי שלא רק באמצעות הפעלת כוח, **ומתנגדת לפעולה ישראלית ברפיה ולכיבוש ציר פילדלפי**. לאור זאת, שמהינת ישראל הוא בלתי נמנע, גורמים בכירים במצרים, בראשם א-סיסי, הביעו את עמדתם מספר פעמים ואמרו כי הם לא יתנו לצעד זה לקרות⁵¹. בראיותם, מהלך שכזה פוגע בהסכם השלום בין המדינות ואף עלול להוביל להשעייתו ולביטולו, **אמירה שחזרו בהם ממנה מאי** (גם א-סיסי חזרו בו מאמרה זאת). אולם, צוין כי מאי תחילת הלחימה ברפיה, נשמעים קולות מצד אנשי תקשורת וגורמים נוספים המקורבים למשטר המצרי, הטוענים כי המבצע פוגע ביחסים המדיניים עד כדי השעייתו או ביטולו של ההסכם.

החשש העיקרי הוא כי במקרה של פגיעה של כראקטית ברפיה, **עשרות ומאות אלפי פליטים עזתיים יעברו לשטח סיני בכוכת**, בין אם לאור הרצון לבסוף משדה הקרבות ובין אם לאור המשבר ההומניטרי ברצועה שייחמיר בעקבות פגעה שכזאת, עקב חסימת נתיבי המעבר למשlöחים הומניטריים. פליטים אלו יתמקמו בסיני מבלתי רצון לחזור לעזה גם בסיום המלחמה. **צעד זה יתברר כבלתי הפיך ויסטום את הגולן על מדינה פלסטינית.**

בנוספ' לסייעות אלו, מצרים רואה בכל פעולה לכיבוש ציר פילדלפי על ידי ישראל **פגיעה בRibvounot המצרית**, מכיוון שעלה פי ההסכם בין המדינות היא האחראית על השליטה בציר. מתווך השקפה זאת, היא גם **מתנגדת להצבת מערכות התרעה והפעלת לטב"מ** באזורי הציר והיא מתעקשת כי לפני המלחמה ביצעה את עבودתה כמו שצrik והשמידה את כל המנהרות בין עזה לסיני. בנוספ' להתקפות המצריות, גם שור החוויל של האיחוד האירופי, ג'וזף בורל, הזהיר מתוכחותיה של פגעה זו - קוטטורופה הומניטרית ומתחים גוברים עם מצרים.

אולם למרות ההתנגדות העיקרית להפעלה ישראלית חד צדדי ברפיה, **יתacen שפניה לשיטוף פעולה עם המצרים תנסה את דעתם ותרכך את עמדתם בנושא**. שיטוף פעולה שכזה, **שיכל להתבטא רק במידע על הפעולות המתבצעות תוך שמירה על האינטרסים המצריים** והבטחה למאותה של שליטה מצרית בציר פילדלפי ביום שאחרי המבצע, עשוי להוביל העلمת עין מצד המצרים **ואף תמייה מסויימת**.

عبد 1-20 משאיות הנושאות עליהן סיוע הומניטרי נכנסו לרצועה עזה ממעבר רפיה. הכנסת המשאיות נמשכה גם לאחר מכן, ונ��ו ל-17 באפריל 2024 **נכנסו לרצועה למעלה מ-24 אלף משאיות הנושאות למעלה מ-453 אלף טון סיוע הומניטרי**⁴⁸ ממעבר כרם שלום (הצד הישראלי) וממעבר רפיה (הצד מצרי), זאת לצד הצנחות סיוע אוויר. למרות הכנסתת הסיוע, המצב ההומניטרי ברצועה ממשיך להדרדר ובודומה לירדן, איחוד האמירויות וארה"ב, מצרים החליטה על פעולה להצנת סיוע הומניטרי ברצועה עזה. על פי דבר זה⁴⁹, בתחילת מרץ 2024 توאמו כ-21 מבצעי הצנחת סיוע הומניטרי בצפון הרצועה בסה"כ⁵⁰, כך שלפחות חלק מסיוע זה נעשה בתיאום עם ישראל.

גם בסוגיה זאת אפשר לראות את **תמיכת הציבור המצרי בתושבי רצועה עזה ואת הסolidarיות שהוא חש עם המאבק הפלסטיני** – ארגונים מצריים פרטיים ארגנו יוזמות עבור תושבי עזה, כמו חשבונות בנק עליהם אפשר להעיבר כסף לתרומה, תרומות דם וציוד רפואי לעזה⁵¹.

המצרית והחששות הTARGETON בעזה, רפואי וציר פילדלפי - התגובה

מאז תחילת המלחמה, וביתר שאת מתחילה 2024, ישראל מצהירה שפעלה צבאית ברפיה היא מבhinataה בלתי נמנעת על מנת לנכח במלחמה ולהשמיד את יתרת גודדי החמאס. הדבר כולל גם את כיבושו מחדש של ציר פילדלפי, "ציר החמצן" של הטror ברצועה, על מנת למנוע הברחות אמל"ח לתוך הרצועה ואת התעצמותה מחדש של עזה. מטרתה ארכוכת-הטווות של ישראל היא חופש פעולה ביחסוני מלא ברצועה עזה, ולשם כך אזור "הסגור הדומי".
בגבול מצרים הוא קריטי מבחינתה.

לטענת מספר גורמים, ביניהם שר הביטחון גלנט, ברפיה עדין קיימות מנזרות, שאוthon צריך להשמיד. מנזרות אלו מציגות בעיה כפולה – הן אפשרות הברחת אמל"ח לטור שטח הרצועה והן יכולות לאפשר למנהיגי חמאס לבРОוח לסיני תוך לקיחת החטופים הישראלים איתם.

מצרים, שאינה מאמין במוחארה במטרת העל של ישראל במלחמה, השמדת חמאס, סוברת כי מהלך זה **אינו**

[https://www.cnbc.com/2024/02/11/egypt-threatens-to- 51
suspend-key-peace-treaty-if-israel-pushes-into-rafah-on-
https://www.politico.eu/article/_its-border-officials-say.html](https://www.cnbc.com/2024/02/11/egypt-threatens-to-suspend-key-peace-treaty-if-israel-pushes-into-rafah-on-https://www.politico.eu/article/_its-border-officials-say.html)
<https://invasion-rafah-threaten-key-isreal-egypt-peace-treaty-report-gaza-hamas/>

<https://www.warinisrael.org/> 48

<https://www.ynet.co.il/news/article/b1h8gt1166> 49

[https://ict.org.il/egypt-between-al-aqsa-flood-and-the- 50
sword-of-irons/](https://ict.org.il/egypt-between-al-aqsa-flood-and-the-sword-of-irons/)

שאותו מצרים לא יכולה להרשות עצמה ושלטונתה מסכן את הסכם השלום בינהן.

3. חיש נוסף הוא זליגה של הפליטים לעומק מצרים, מהלך שייחזק תנועות אופוזיציה כמו האחים המוסלמים, שבהן המשטר המצרי נאבק.

למרות התנגדות הנחרצת של מצרים לקליטת פליטים היא עדין מתכוונת לתרחיש שכזה, והוא הינה תוכנית הכוללת הקמת עיר אוהלים בגבול המצרי עם עזה (ליד העיר שיח') זווית). נוסף להגברת השמירה באזור, היא גם הקימה אזור חי'ן ברוחב 5 ק"מ והציבה חומות בטון לאורק הגבול, **כמעין מובלעת בתוך שטחה לגידור זרם הפליטים האפשרי ומונית זליגתו לעומק סיני ומצרים**. במידה שהיא אכן תיאלאן קלולט פליטים, הם יוכלו להיכנס עד 14 ק"מ לתוך מצרים. יzion כי מאז תחילת המלחמה קלטה מצרים כ-1,700 פצועים מרצעת עזה וננתנה להם להתאשפז במדינה.

כפי שנכתב קודם, במרץ 2024 דוחה כי האיחוד האירופי עניק למצרים 7.4 מיליארד יורו עד שנת 2027. זאת במטרה לשיעם למצרים לחיזוק כלכלתה⁵⁴, בין היתר לאור החשש שהיא תצטרכ לקלוט פליטים מעזה בעקבות המלחמה. בראע למחר נמצאת העובדה כי בשנים האחרונות **מצרים קלטה מאות אלפי פליטים מסוריה, סודאן ודרום סודאן**. חוסר יציבות כלכלית במדינה מעלה את החשש של מדינות אירופה כי הפליטים ינסו להגר אליהן, ובכל רחבי היבשת מתמודדים עם משבר הגירה ופליטים.

לאור העובדות כי מצרים כבר קלטה מספר רב של פליטים, הסיעע הכלכלי שהאיחוד האירופי יענק לה והמצב ההומניטרי ברצויה עלות מסוימת תהיות ושאלות: **האם אי אפשר לקלוט מספר מסוים של פליטים מרצעת עזה ולנסות לשלבם במדינה, בדומה לפליטים ממדייניות אחרות שכבר נקלטו במדינה, באופן שלא יפגע באינטראסים המצריים ולא יוביל לתרחישים שהם מצרם חוששת?** האם אי אפשר **لسיע לחלק מהפליטים להגר למדינות נוספות** לאור המצב ההומניטרי ברצויה? מודיע הפליטים שכבר הגיעו למדינה לא הדיאגו את מצרים כמו הגעה של פליטים מרצעת עזה? האם הטענה כי הדבר יפגע במאחזים הפלסטיניים להקמת מדינה מצדיקה משבר הומניטרי שכזה ואת המצב שבו הפליטים נתנוים כתע?

⁵⁴ ההסכם כולל תמייה בענף האנרגיה המצרי, סיוע בהתחדשותם עם הפליטים שכבר הגיעו למדינה מסודאן וסיעו בהיזק הגבול עם לוב, ממנה מגיעים רבים המהגרים לירופה באמצעות שיט בים התיכון. <https://www.ynet.co.il/economy/article/hyszlp0aa>

בכל מצב, **האינטרסים הישראליים הם אלו שאמורים להוביל את הדוג המדיני בקבלת החלטות ולעמדו בראש סדר העדיפויות**, אך הפעולות הישראלית עשוות להתבצע תוך מענה גם על האינטרסים המצרים.

גדר הגבול בין ישראל למצרים | תמונה: Shutterstock.com

פליטים - התנגדות עזה לקליטת פליטים ואיום על המשך הסכם השלום

מאז פתיחת המלחמה נעו מאות אלפי פליטים מכל שטח הרצואה לאזור רפיח וכיום על פי הערכות נמצאים שם כ-1.4 מיליון תושבים⁵⁵. בתקילת המלחמה הפעילה ישראל לחץ חזק ונשנה על מצרים לקלוט פליטים מרצעת עזה וגורמים במשלה הישראלית אף הביעו נוכנות לדוחף אותם לצד המצרי. בתגובה, **מצרים התנגדה לכך בתוקף וגינתה את הרעיון לדחיקת הפליטים לשטחה**. בין הסיבות לכך אפשר למנות שלוש עיקריות:

1. העובדה כי בשנים האחרונות מצרים ניהלה מלחמה קשה נגד דاع"ש וארגוני טרור אחרים בחצי האי סיני, מלחמה שעלהה לה בחים ובכיס רם, והיא חשששה שהעברת פליטים עזתים **תלבת מחדש את פעילות הטרוור בחצי האי**⁵⁶.

2. סיבה נוספת היא החשש של מצרים שבעזם העברת הפליטים יעברו גם אנשי חמאס לסיני, ובತheid יבצעו אלו התקיפות נגד ישראל **ויגבירו את ההשפעה של חמאס במדינה**. בתגובה לכך ת策ר ישראל לתקוף בסיני, מצב

<https://apnews.com/article/israel-hamas-war-news-02-11-2014-785309c668e15728c6aac9905f290b4d> 52

<https://www.nytimes.com/2024/02/10/world/middleeast/> 53
<https://apnews.com/article/pales-egypt-gaza-israel-war.html>
tinyurl.com/yx5tjw2n
tinyurl.com/yx5tjw2n 54
tinyurl.com/yx5tjw2n 55
tinyurl.com/yx5tjw2n 56

הצבאות באו"ם - הצבאות באו"ם לטובת הפסיקת אש, ללא הכרה מספקת בכוח המבצעי של הפעולה

בשתי הצבאות שנערכו באו"ם מתחילה המלחמה⁵⁷ הצביעה מצרים בזורה שלא توامت את האינטרסים הישראלים באופן מלא. בהצבעה שנערכה באו"ם ב-27 באוקטובר הצבעה מצרים בעד קריאה להפסקת אש וקראה בין היתר לגינוי לפעולות ישראל במלחמת הרבות ברזל⁵⁸. במקביל הצבעה נגד הוספת פסקה שמנעה את מעשי חמאס במפורש. בהצבעה נוספת שנערכה באו"ם ב-12 בדצמבר הצבעה מצרים בעד אימוץ קריאה להפסקת אש הומניטרית מיידית בעזה, נוסף לקריאה לשחרור כל השבויים ללא תנאים⁵⁹. קריאות אלו מתעלמות מהזועות שביצעו חמאס ב-7 באוקטובר ומהצורך של ישראל להשמיד את חמאס ולדאוג לכך שאף ארגון טור או גורמים שאינם מכירים בזכותו של ישראל להתקיים ישלו בראשה במטרה לשמר על הכוח הבסיסי של כל מדינה - ביטחון לתושבייה והגנה על הגבולות.

נוסף על כך, מצרים גינתה את החלטת ארה"ב (20/2/24) להטיל וטו במוועצת הביטחון של האו"ם נגד ההחלטה הקוראת להפסקת אש מיידית בעזה⁶⁰. אולם, בהצבעה נוספת במוועצת הביטחון של האו"ם, שנערכה בסוף חודש מרץ (25/3/24), ארה"ב החליטה לא להטיל וטו על קריאה להפסקת אש בחודש הרמדאן, שאינה כוללת את גינוי חמאס וקריאה לשחרור החטופים. מדובר בשינוי הכוון האמריקאי מההצבעה שנערכה בחודש פברואר, שסביר כי מצרים תומכת בו.

במקביל להצבעות באו"ם, מצרים הודיעה (ב-12 במאيار) כי היא **תctrף לتبיעה של דרום אפריקה נגד ישראל בבית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג**, זאת בעונה כי המבצע הישראלי ברפיח פוגע באזרחים בעזה וכי הוא גורם הרס רב לתשתיות ברצואה.

ازוחים עזחים מתפנים מרפיח לפני כיסת צה"ל לאזור |
תמונה: <https://t.me/a5bardafe2>

צבא בסיני - העברת כוחות וחיזוק ביצורים מהשש למעבר פליטים

מאז היום השביעי למלחמה החלה מצרים **להגבר את כמות הכוחות בגבול עם עזה** וליד רפיק, נוסף להצבת מחסומי בטון, במטרה לחסום מעבר של עזחים לשטחי סיני⁵⁵, כפי שצוין לעיל. לטענת גורמים אמריקאים אמרה מצרים כי במידת הצורך היא תעביר עוד כוחות לגבול, כולל טנקים. ואכן, לאור החשש המצרי ממעבר פליטים לסיני וברקע הדיווחים על כניסה ישראליית מתוכננת לרפיח החלה מצרים **لتגבר את הגבול בטנקים, בנגד"שים ובחייבים נוספים**. במהלך סוף ינואר - תחילת פברואר, העבירה מצרים **כ-40 טנקים ונגמ"שים לצפון מזרח סיני**, במטרה להתכונן לתרחיש שכזה. צוין כי ביןואר האחרון הcriזה מצרים על שני מבצעים נגד הברחות סמיים בצפון מזרח סיני, ככח"ג בכדי להראות שהיא עדין שולטת באזורי ושישראל אינה יכולה לעשות כל העולה על רוחה. חשוב להזכיר כי שנכתב חלק הראשון של הסקירה, כי **בשנים האחרונות העבירה מצרים כוחות צבא רבים לאזור צפון מזרח סיני לצורך מאבק בטרור**.

⁵⁷ לא כולל הצבאות שנערכות במוועצת הביטחון של האו"ם, שכוללת מספר מצומצם של מדינות.

https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2023/11/58_N2332702.pdf

<https://news.un.org/en/story/2023/12/1144717> ⁵⁹

<https://www.dailynalsegypt.com/2024/02/20/egypt-condemns-us-veto-of-gaza-ceasefire-resolution> ⁶⁰

<https://ict.org.il/egypt-between-al-aqsa-flood-and-the-sword-of-irons/> ⁵⁵

<https://www.timesofisrael.com/egypt-deploys-tanks-to-beef-up-border-with-gaza-as-rafah-offensive-looms/> ⁵⁶

השנייה היא ממשלה מאוחצת המורכbat מהסיעות השונות, בתמיכה של אש"ר⁶⁴.

mbחינת הסדרים ביטחוניים, לטענת בכירים מצרים, מצרים אינה מוכנה **לקחת חלק בניהול הביטחון ברצועה לאחר סיום המלחמה**⁶⁵. מקורות מסוימים מדוחים כי מצרים שוקלת לתת לישראל חלק בשליטה והבטחה בziej פילדלפי ביום שאחרי המלחמה, אולם התקשרותה הממלתית במצרים מכחישה דיווחים על רעיון שכזה, בין היתר לאור דעת הקהל במדינה.

בנוגע להקמת מדינה פלסטינית, כמה מדינות אירופיות טענו כי יש אפשרות שיכרו במדינה פלסטינית, גם אם זה אומר הכרה חד צדדי ללא הסכם עם ישראל. מצרים, לצד מדינות ערביות נוספות, מצפה **שינקטו צעדים אמיתיים** מעבר להכרזות ולאמרות בתקורת של המדינות **ושיאכן יתבצעו מהלכים בכיוון זה**.

המתkopות של ארגון הטror של החות'ים בתימן, פרוקסי איראני, על כל שיט באזורי מיצר באב אל-מנדב, מיימות על חופש השיט הבינ"ל בצייר קרייטי זה. איום זה משפייע ישירות על התנועה הימית החופשית אל תוך תעלת סואץ, מה **שפוגע קשה בהכנסות המצריות מהתעלה** שעמדו בשנה הפיסקלית 2022/2023 על כ-9 מיליארד דולר⁶⁶. על פי נתונים שפורסמו, בתחילת 2024 צנחה היקף ההכנסות מתעלת סואץ ב-40% והיקף האוניות העוברות בה ירד ב-30% בהשוואה לאותו פרק זמן השנה שלפני⁶⁷. אם נעריך על פי חסימת תעלת סואץ בידי האוניה "Ever Given" ב-2021, כל יום שבו התעלה חסומה לגמרי יוביל לפגיעה בהכנסות בסכום של בין 12 ל-15 מיליון דולר.

מבט לעתיד - הרצועה והפלסטינים בעתיד בראי מצרים

ביום שאחרי המלחמה, מצרים רוצה **לבסס הנהגה חדשה** (שאינה חמאס או הרשות הפלסטינית) **לציבור הפלסטיני**⁶⁸, בין היתר לאור העליות והמורדות שהוא עם הרשות הפלסטינית, הנהגה הנוכחית של הציבור הפלסטיני ביהודה ושומרון. אבל למורות הרצון להנהגה חדשה ברצועה, מצרים חשש ששבחירות דמוקרטיות נוספות, כפי שהיא ב-2006, חמאס או גורם דומה יזכה, בנוסף לחשש מטהילכי רדיקליזציה הציבור הפלסטיני. למורות הרצון להחלפת הנהגת חמאס, ראש הלשכה המדינית של חמאס איסמאעיל הניה מגיע לפ███ות מדיניות במצרים ומשוחח עם ראש המודיעין המצרי בנושאים שונים (גם לפני המלחמה).

במסגרת זאת, מצרים מנסה לקדם **הכמה של משל עצמאי בעזה**, כשהישנן שתי אפשרויות עיקריות - האפשרות הראשונה היא ממשלה טכנוקרטיבית עצמאים, שאינם תלויים בפת"ח, חמאס או בgan"פ. האפשרות

<https://www.al-monitor.com/originals/2024/01/houthi-attacks-idle-suez-canal-deepen-egypts-economic-woes>
<https://aps.aucegypt.edu/en/articles/1349/suez-canal-losses-and-low-real-estate-financing-rates>

<https://www.reuters.com/markets/commodities/egypts-suez-canal-revenues-down-40-due-houthi-attacks-2024-01-11/>
<https://english.aawsat.com/business/world/Article-1071924-ness/4832561-suez-canal-revenues-drop-46-january>

<https://www.usip.org/publications/2024/01/six-dilemmas-facing-egypt>

למנוע כניסה של ישראל לרפיה וכעת בכך להוביל לסיום הלחימה.

מינוף היבטים כלכליים – עוד טרם המלחמה בעזה מצרים נמצאת במשבר כלכלי, המתבטא באינפלציה (כ-34% בשנת 2023) ובאחזוי עוני (כ-29.7% נכון לשנת 2019) גבויים, בפיוח נרחב בערך הלירה המצרית ובמשבר חוב (ה חוב החיצוני של מצרים עומד על מעל ל-165 מיליארד דולר). לצד זאת, א-סיסי מוציא לפועל פרויקטים גרנדיזיים שעולים עשרות מיליארדי דולרים. כמו הקמת "העיר המנהלית החדשה", אזור "גילוס דلتא" חדש ועיר חוף חדשה, ללא תועלת ממשית מיידית. במקביל, בניהת "סכר התחיה" ע"י אתיופיה, שיושב על המקור העיקרי של נהר הנילוס שבסביבו חיה מרבית האוכלוסייה במצרים, מעלה את הסיכון להחרפת הביעות הקיימות, לצד בעיות נוספות, כמו עלייה באחזו האבטלה, במחيري המזון ובמחירים נוספים, וכך לירידה בתפקוד החקלאית. **ישראל יכולה להשתמש במונופים כלכליים** – **'צוא הגז למדינה'**, קשייה עם ארה"ב והיחסים הדיפלומטיים של ישראל עם אתיופיה, כדי לסייע למצרים להתמודד עם מצוקותיה וบทמורה לקדם השגת אינטרסים ישראליים במלחמה ולהוביל לתמיכת מצרים בהם, עד כדי נכונות לאפשר מעבר פליטים מעזה דרך מצרים.

רתימת פעולות החות'ים לאינטראסים הישראליים – תקיפות החות'ים נגד כלי שיט בכניסה לים האדום גרמו לירידה נרחבת של כ-40% בהכנסות המצריות מתעלת סואץ. לאור זאת, צרייך לנשות ואך אפשרי **לרתום את מצרים לתמיכה בפעולות הצבאית נגד החות'ים שמבצעות מדינות המערב** להשגת יעדים מסווגים כמו פגיעה ביכולות החות'ים ואיראן, שסמןנה ומכוינה אותם.

גiros המערב – במקביל, ליכולת הישראלית, גם לארה"ב ולאיחוד האירופי יכולת להשפיע על מצרים – סיוע אמריקאי של מעל ל-1.3 מיליארד דולר לשנת 2024, הלוואות וההשקעות של 1.44 מיליארד דולר לשנת 2024), הלוואות ואמל"ח נרחבות. במידה שהרצון להשתמש בהם יהיה קיים, **הן תוכלנה להשפיע על מצרים במטרה להוביל לשינוי במדינות המצרית בכל הנוגע לסוגיות הקשורות למלחמה בעזה**. הדבר מחייב שינוי מדיניות מצד הממשלה האמריקאית והאיחוד האירופי. חשוב

כיום, המלחמה בין ישראל לחמאס מציבה אתגרים והזדמנויות ליחסים ישראל-מצרים. לצד זאת, מצרים עצמה עוברת תהליכי שיווצרם אתגרים והזדמנויות. אפשר לחלק אותן לשניים – אלה הנוגעים לטווח הזמן הקצר ואלה הנוגעים לטווח הזמן הארוך.

טווח הזמן קצר – מלחמת "חרבות ברזל"

לנוכח האירועים במהלך המלחמה, **מצרים היא בעלת ברית פוטנציאלית ושיתוף פעולה** אליה הוא חיוני והכרחי, למען **יעצוב "היום שאחרי"** בעזה והשגת מטרות המלחמה. אכן קיימים מתחים ביחסים אליה, בעיקר לאור המחויבות המצרית לתמוך בפלסטינים, הדאגה המצרית ממעבר אוכלוסייה פלסטינית מעזה לסיני והחשש שהמלחמה תיצור איומים על היציבות הפנים במצרים (עד כה, בינווד לירדן, המצב במצרים שקט יחסית), אולם באופן כללי מצרים היא אחת המדינות הערביות בעלות הפוטנציאל הרב ביותר לשיתוף פעולה, עקב קרבתה למערב ולארה"ב והיריבות עם תנועת האחים המוסלמים. **במסגרת זאת, אלו האתגרים וההזדמנויות ביחסים עם מצרים בטוחה הזמן קצר:**

שיתוף פעולה עם מצרים בהשגת מטרות המלחמה – מצרים גובלת בחלוקת הדרום של רצועת עזה ושולטת על ציר פילדלפי, רצועה באורך 14 ק"מ וברוחב של מאות מטרים, שדרכה הוברחת מרבית האמל"ח ששימש את חמאס ואת ארגוני הטרור ברצועה. כדי להשיג את מטרות המלחמה, השמדת חמאס ושהrror החטופים, מדינת ישראל צריכה להמשיך בתמരון הקרקע רפואי, לכבות את ציר פילדלפי ולשלוט בו גם בסיום המלחמה. לאור ההתקנות המצריות לתוכניות הישראליות והאיומים שהיא ממשימה, ישראל צריכה **לחזור להסכמות עם מצרים לגבי פעולות המשך**, תוך עמידה על **IMPLEMENTATION** מטרותיה ובה בעת גילוי ריגושים כל**אפשר לאינטראסים ולרצונות המצרים**. יתר על כן, דוחה נוכח המתח סביב הכניסה של צה"ל לרפיה, החרפת הטוון המצרי וחוסר הרצון של מצרים בהישגים של חמאס, יש מקום למעורבות משמעותית של מצרים בתיווך להשגת עסקה לשחרור החטופים. וכן, מצרים נטלה סוף סוף את שרבית הובלות המומ"מ מקטור והוא פועלת ישירות מול סנואר ויוזמת הצעות פשרה חדשות, בתחום כדי

מצד הצבא המצרי יעלו בצורה ממשמעותית ויידרש מדינית ישראל שינוי ממשי בהרכב צה"ל. לאור זאת, על מדינת ישראל להכין תוכניות בניין כוח לתרחיש שכזה (למשל, הגדלת היקף כוחות השריון וחיל הרגלים של צה"ל).

הتعצומות צבאית מצרית - זה שנים רבות, תוך כדי דבקות בהסכם השלום ושיתוף הפעולה הביטחוני עם ישראל, הצבא המצרי עבר תהליכי מודרניזציה ובניין כוח, כולל התchmodות באמצעותם של חיים רבים ומתקדים, שדרוג תשתיות וSHIPOR הכספיות. תהליכיים אלו יוצרים פוטנציאל איום למדינת ישראל ולביטחונה, במיוחד מכיוון שהוא לא מתכוונת לאפשרות שמצרים תhapeק מאום אפשרי לאיים מוחשי. הממשלה ומערכות הביטחון הישראלית צרכות בתרום המלחמה לקיים דיוון אסטרטגי בנושא מצרים ולבחון כיצד יש להיערך מול אפשרות זו, ובפרט מה נדרש לעשות בעת. למשל, שיפור ההכרות המודיעינית של צבא מצרים ויכולותיו.

הסכם השלום בין המדינות - כאמור, כוים לא נראה כי עומדת סכנה ממשית להקפת או לביטול הסכם השלום בין המדינות, למורות חילוקי הדעות באשר לפועלה ברפיה. אך למורות זאת צריך לנקח בחשבון כי המשך המשבר הכלכלי במצרים ואף החופה שלו, במיוחד בהיבטים הנוגעים לדור הצעיר ולמעמד המשכילים, לצד תחששות מצד הציבור (شمבייע וגשות אנטי-ישראלים) כי הממשלה המצרית לא תומכת בתושבי עזה במידה מספקת, עלולים להוביל למחראות. מחותט אלו, עלולות להתפתח ולהגיע להיקף נרחב מספיק שיקשה על הממשלה להשולטן עליהם, **וישפייע על תהליך קבלת החלטות המצרי** בכלל הנושאים, ביניהם נושאים הנוגעים למלחמה, ליחסים בין המדינות ולהמשך הסכם השלום. בתרחיש קיצוני, המחראות אף עלולות **להוביל למחפה בשלטון במדינה** ולעלית ששלטון שאינו תומך בהמשך הסכם השלום עם ישראל. במקביל לאפשרות זאת, מדינת ישראל צריכה לנסות ולהוביל להתחומות ביחסים בין המדינות ואף לתלות מצriet בישראל, תוך שימוש במונפי ההשפעה הכלכליים והמדיניים של ישראל, כך שתרחיש של הפרת הסכם השלום לא יתאפשר מבחינה ריאלית לכל הממשלה מצriet שלא תהיה, כפי שגם ממשלת האחים המוסלמים, בהובלת מוחמד מורסי, נשאה מחויבת אליו.

הדגיש כי הפעלת לחץ שכזאת צריכה להיעשות **בזהירות ובמתינות** מחשש שתדחוף את קהיר להחלפת התמייקה הכלכלית המערבית בצד מטבח סין, שבעשור האחרון היקף המסחר בין מצרים גבר.

הסתכלות ארוכת טווח

גם בטווח הזמן הארוך, **סביר שהמחויבות המצרית למדינות הפרגמטית המאפיינת אותה ביום,** למחנה המדינות המתונות בעולם הערבי-סוני ולמערכת היחסים עם ארה"ב והמזרח תתקיים לאורך זמן, וכנגזרת לכך תישמר גם המחויבות להסכם השלום עם ישראל ולהתנגדות לאחים המוסלמים, תוך כדי המשך התמייקה בפלסטינים.

עם זאת, אי אפשר לנקח את השותפות עם מצרים כמובנת מלאה. כוים מצרים עוברת כמו תהליכיים ומוגמות הטעומות צבאית, מתחים עם ארה"ב, קריצות לרוסיה (סין) **שמיעלים חשש לגבי עתיד היחסים עמה.** עקב זאת, מדינת ישראל צריכה לשמר עין פקווה ולהחזיק תוכניות מגרה גם לאפשרות שהמציאות תשתנה. במסגרת זאת, להלן האתגרים וההזדמנויות ביחסים עם מצרים בטווח הזמן הארוך:

שיפור היחסים עם הגורמים הביעיתיים באזרה ("ציר הרשע") - לאור הירידה בתמייקה האמריקאית בשנים האחרונות, והתעוררות הספק במחויבות ארה"ב להגן על בעלות הברית, מצרים העמיקה את מדיניות גיון מקורות הכספיות הצבאיות שלה והוא רוכשת נשק ואמל"ח בהיקף של מיליארדי דולרים ממגוון מדינות, ביניהן רוסיה וסין, שהגדילו את היקף ההשקעות שלהן במדינה. המשך הירידה בתמייקה האמריקאית והמערבית, לצד התרבות הכלכלית בין המדינות והקו המתרפס וההסני שלוותו מובילות מדינות המערב למול "ציר הרשע", עשוות **לדחוף את מצרים יותר ויוטר לעבר הסכמים עם מדינות אלו.** נוסף על כך **ニックת הפשעה ביחסים עם איראן ועם המדינות המזוהות עם האחים המוסלמים, קרי קטר וטורקיה,** שעד לאחרונה היחסים עימן היו מתחים. התרבות זו נראית בשלב זה כמהלך טקטי המיועד לשפר את כושר המיקוח של קהיר ולהזק את מעמדה האזרחי ואת יכולתה להתמודד עם האתגרים הכלכליים, אבל אם יתרחוב המהלך ויהפוך לשינוי אסטרטגי **תהיינה לכך השכבות מדאיות על ביטחונה של מדינת ישראל,** לצד פגיעה למרחב ההשפעה של העולם המערבי. במידה ששינוי זה אכן יקרה, **הסיכוי לתקיפות**